

Estlandssvensk Eestirootslane

Nummer 1-2021

Foto: Jorma Friberg

Familjedag på Aibolands museum
Talvepäev Rannarootsi muuseumis

Estlandssvensk/Eestirootslane

Utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning
 Väljaandja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
 Rüütli 9
 10130 Tallinn
 Tel: +372 644 1921
 E-post: info@eestirootslane.ee
 Hemsida/Koduleht: www.eestirootslane.ee
 Bank/Pank: Swedbank EE462200221043163932
 Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse sihtasutus

Ansvarig utgivare/Vastutav väljaandja:

Ülo Kalm

Redaktion/Toimetus:

Ingegerd Lindström, redaktör, Toivo

Tomingas, Jana Stahl

Översättningar: *Linus Ganman, Ivar Rüütli*

Tryck/Trükikoda: *Printon Printing House, Tallinn*

ISSN 2000-2416

Styrelsen i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatus

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings
 ordförande Ülo Kalm

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse
 esimees Ülo Kalm

Kulturförvaltningens
 styrelseordförande
 Jana Stahl

Omaavalitsuse juhatus
 esimees Jana Stahl

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings vice ordförande
 Ingegerd Lindström

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse aseesimees
 Ingegerd Lindström

Vice ordförande i styrelsen
 Elna Siimberg

Omaavalitsuse juhatus
 aseesimees
 Elna Siimberg

Ledamöter i Kulturförvaltningen/Kultuuriomavalitsuse liikmed

Berit Nuka

Leif Strömfelt

Peeter Paemurru

Lena Weesar
 Ledamot i stiftelsen

Kontakt med styrelsen/Juhatus e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

Kontakt med redaktionen/Toimetuse e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

*Framsida: Gästerna på familjedagen på
 Aibolands museum får lära sig hur man betar
 sig om man ramlar i en vak.*

*Esikaas: Rannarootsi muuseumi perepäeval
 õpitakse tegutsemist jääauku kukkumisel*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING / SISUKORD

Sid/lk 3	Informationstavla vid Alliklepa
Sid/lk 4	Ledaren, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 4	Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings strategi ..., <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 5	Juhtkiri, <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 5	Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse strateegia..., <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 6	Affisch Sång- och dansfesten
Sid/lk 7	Den estlandssvenska sång- och dansfesten..., <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 8	Eestirootslaste Laulu- ja Tantsupeo plakat
Sid/lk 9	Eestirootslaste Laulu- ja Tantsupidu, <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 10	Ormsö Sångkör på Sångfesten i Hapsal 1933, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 13	Vormsi koor Haapsalus laulupeol, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 16	Sångfester en gammal tradition / Laulupeod on vana traditsioon, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 17	Kreek samlade in estlandssvensk musik, <i>Mattias Reinholdson</i>
Sid/lk 18	Kreek korjas eestirootslaste muusikat, <i>Mattias Reinholdson</i>
Sid/lk 19	Utvandring över de vida haven från Rickul/Nuckö-området, <i>Göte Brunberg</i>
Sid/lk 22	Riguldist ja Noarootsist ookeani taha, <i>Göte Brunberg</i>
Sid/lk 25	Aibolands museum i en föränderlig värld, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 27	Rannarootsi muuseum muutunud maailmas, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 29	Vinterglädje på isen i gamla hamnen i Hapsal, <i>Lydia Kalda</i>
Sid/lk 30	Talverõõmud Haapsalu Vanasadama jääl, <i>Lydia Kalda</i>
Sid/lk 31	Kapellet på Vilivalla kyrkogård, <i>Elna Siimberg</i>
Sid/lk 33	Vilivalla kalmistu kabel, <i>Elna Siimberg</i>
Sid/lk 35	Ormsö kulturläger gick på besök, <i>Kristina Rajando</i>
Sid/lk 37	Vormsi Kultuurilaager käis külas, <i>Kristina Rajando</i>
Sid/lk 39	Berättelser från Kors socken, <i>Annika Laats</i>
Sid/lk 40	Risti kihelkonna lood, <i>Annika Laats</i>
Sid/lk 41	Fortsättning från sidan 3
Sid/lk 42	Lk. 3 jätk.
Sid/lk 43	Jubilarer / Juubilarid
Baksida	Aibolands museums program 2021 / Rannarootsi muuseumi sündmused 2021

På kommunens tavla, som står i Alliklepa och som är den enda i vippalsvenskarnas område, finns nu info om svenskar i Vippal. Rubriken Alliklepa küla är inte exakt rätt eftersom det pratas om alla byar i området.

Elna Siimberg glädjer sig åt att man äntligen fått upp en information om den svenska bosättningen i Vippalområdet.

Foto: Elna Siimberg

Ülo Kalm, ordförande
Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning

Kära läsare!

För ett år sedan började kampen mot COVID-19, och det verkade som att vi skulle kunna lägga den bakom oss och få tillbaka ett normalt liv. Förra sommaren visade tecken på att pandemin drog sig tillbaka, men tyvärr började en ny våg på hösten. Dag för dag ökar antalet

insjuknade och vi är åter i en situation, där stränga restriktioner gäller i hela landet. Trots alla vidtagna åtgärder har antalet smittade av sjukdomen stigit snabbt och vi har nått upp till förstaplatsen i Europa. Sjukvårdspersonalen arbetar redan sedan länge på gränsen till vad de förmår och gör sitt bästa för att vårda de allt fler patienter som kommer till sjukhusen. Stort tack till dem!

Det råder fortfarande mycket osäkerhet om framtiden. Vi hoppas verkligen att situationen förbättras tills i sommar och att vi kan återvända till vårt vanliga liv.

Den stora höjdpunkten för oss, Estlandssvenskarnas 4:e sång- och dansfest, på borggården i Hapsals biskopsborg, har vi skjutit upp en gång, och det skulle vi inte vilja göra igen. Såvitt vi vet i dag kom-

mer sång- och dansfesten att äga rum den 14 augusti. Vi behöver alla vederkvickelse och glädje för vår trötta själ.

Genom de svårigheter och prövningar som överraskar oss dag för dag, lever vi en dag i taget.

Med önskan om en bättre morgondag. Ta hand om er!

Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings strategi fastslår målen för de närmaste åren

Jana Stahl

Varje organisation behöver med jämna mellanrum få överblick över uppnådda mål för att bedöma verksamhetens produktivitet och därefter sätta nya mål för nästa period, för att kunna följa dem och omsätta sin verksamhet i praktiken. Kulturförvaltningens strategi avslutades 2017. Därefter rättade man sig en tid efter de mål som satts vid ett rundabordsmöte vid utarbetandet av den föregående strategin, men vid en tidpunkt stod det klart att det ger organisationen möjlighet att vara effektiv i samma verksamheter som under den föregående perioden, men att det inte gör det

möjligt att uppnå långsiktiga mål och bättre resultat på de områden, som man under perioden 2013–2020 av olika orsaker inte kunde fylla. Man försökte skriva en ny strategi för perioden 2018–2022, men med utgångspunkt från föregående periods strategi skulle den ha haft låg ambitionsnivå och liten påverkan på gruppens framtid.

Därför satte man 2019, för ytterligare tillskjutna medel, igång att lägga upp en ny strategi, för att de mål som ställts på längre sikt skulle föra oss närmare de mål vi hade framför oss. För att uppfylla kulturförvaltningens mission fullt

ut måste man se på organisationens verksamhet med nya ögon, och därför anlätades Creativity Lab OÜ att utarbeta en strategi. De har tidigare erfarenheter på kulturområdet och har som ambition att utarbeta en strategi som gör det möjligt att utföra alla uppgifter som behövs för att vår mission ska bli verklighet. 2019 påbörjades en kartläggning av nuläget och i slutet av 2019 hölls de första mötena med grupperna i Nucköområdet och på Rågöarna, Odensholm och Runö. Inget särskilt möte hölls med gruppen på Nargö, för under ledning

Fortsättning på sid 41

Jana Stahl

Omaavalitsuse juhatuse esimees

Armas lugeja!

Aasta tagasi algas võitlus COVID-19-ga ja tundus, et suudame ta seljatada ning saame tagasi normaalse elu. Kui möödunud suvi näitas pandeemia taandumise märke ja kõik läks paremuse poole, siis kahjuks sügisest algas uus laine. Päevast päeva suureneb haigestunute arv ja

taas oleme seisus, kus kogu riigis kehtivad ranged piirangud. Vaatamata kõigile rakendatud meetmetele on Eestis haigusesse nakatunute arv kiiresti tõusnud ja oleme jõudnud Euroopas esimesele kohale. Meditsiinitöötajad töötavad juba pikka aega võimete piiril, andes endast parima, ravides haiglasse saabuvaid üha uusi ja uusi patsiente. Sügav kummardus ja tänu neile!

Nii palju on jätkuvalt teadmatust tuleviku osas. Me väga loodame, et tänavu suveks olukord paraneb ja saame tagasi pöörduda oma harjumuspärase elu juurde.

Meie ühine suursündmus, IV Eestirootslaste laulu- ja tantsupidu, Haapsalu piiskopilinnuse hoovis on üks kord edasi lükatud, ei tahaks seda uuesti teha. Tänapäevaste teadmise juures toimub laulu- ja tantsupidu

14. augustil. Me kõik vajame väsinud vaimule kosutust ja rõõmu.

Läbi raskuste ja uute katsumuste, mis meid päevast päeva üllatavad, elame päev korraga.

Ikka paremat homset soovides ja olge hoitud!

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse strateegia määrab kindlaks lähiaastate eesmärgid

Jana Stahl

Iga organisatsioon vajab periooditi saavutatud eesmärkidest ülevaadet, et hinnata oma tegevuse tulemuslikkust ja seejärel seada uueks perioodiks uued eesmärgid, et neid järgides oma tegevust ellu viia. Kultuuriomavalitsuse strateegia lõppes aastal 2017. Seejärel juhitud mõnda aega eelmise strateegia koostamisel kokku kutsutud ümarlaua seatud eesmärkidest, kuid ühel hetkel oli selge, et see annab organisatsioonile võimaluse olla efektiivne samades tegevustes nagu eelmisel perioodil, kuid ei võimalda saavutada pikaajalisi eesmärgi ja saavutada paremaid tule-

musi nendes valdkondades, mida perioodil 2013–2020 ei suudetud erinevatel põhjustel täita. Püüti kirjutada uus strateegia perioodiks 2018–2022, kuid lähtudes eelmise perioodi strateegiast oleks strateegia olnud väheambitsioonikas ja kogukonna tulevikku vähemõjutav.

Seega asuti lisarahastuse toel aastal 2019 hoopis uut strateegiat koostama, et püstitatud eesmärgid viiksid meid pikas perspektiivis seatud eesmärkidele lähemale. Selleks, et täita kultuuriomavalitsuse missiooni kogu ulatuses, on vaja vaadata organisatsiooni tegevust uue pilguga ja selleks kutsuti

strateegiat koostama Creativity Lab OÜ, kellel on varasemad kogemused kultuurivaldkonnas ja kellele ambitsiooniks on koostada strateegia, mis võimaldab täita kõiki ülesandeid, mida vajame enda missiooni täideviimiseks. Aastal 2019 alustati olemasoleva hetkeolukorra kaardistamist ja 2019. aasta lõpus toimusid esimesed kohtumised Noarootsi piirkonna ning Pakri, Osmussaare ja Ruhnu kogukondadega.

Eraldi kohtumist ei toimunud Naissaare kogukonnaga,

Jätkub lk 42

Estlandssvenskarnas 4:e Sång- och Dansfest Mitt älskade Aiboland

Lö 14 augusti 2021

11-11.30 Bön över sång- och dansfesten i Hapsals domkyrka

12.30 Parad runt Biskopsborgen

(ingång till borggården från lilla porten ut mot Vaba-gatan och stora porten på Lossplats)

13.00 Estlandssvenskarnas 4:e Sång- och Dansfest Mitt älskade Aiboland

ESTLANDSSVENSKARNAS
KULTÜRFÖRVALTNING

EESTIROOTSLASTE
KULTUURIOMAVALITSUS

Fri entré

Den estlandssvenska sång- och dansfesten ”Mitt älskade Aiboland” är på gång

Jana Stahl

Den fjärde estlandssvenska sång- och dansfesten skulle enligt tre-årsintervallet ha ägt rum 2019. Då kom Estniska sång- och dansfesten emellan, och 2020 kom spridningen av coronavirus över världen oförutsett emellan, så arrangemanget fick ställas in. Våren 2021 har det inte blivit bättre och det är ovisst om det går att genomföra evenemanget i augusti 2021. Trots detta fortsätter festförberedelserna så länge inget annat beslutats eller så länge det inte utlysts några förlängda restriktioner, som skulle kunna stå i vägen för körens och dansgruppernas förberedelser eller på grund av virusstoppande åtgärder hindra att evenemanget genomförs i biskopsborgen.

Den 4 mars hade 127 sångare, 42 musiker och 252 dansare anmält sig till festen. Det väntas komma en kör från Sverige och en från Finland samt en kör från Finland som ännu inte har bestämt sig. För närvarande räknas det med nio körer och från ursprungsuppsättningen har två körer fallit ifrån. Dessutom kommer talharpespelare från Ormsö under ledning av Liisa Koemets och Blåslaget (en blåsorkester från Finland) under ledning av Mikko Lagerspetz. En del dansgrupper övar ändå, och en glad nyhet är att man i dansfesten kan se större ungdoms- och barngrupper än någonsin förut.

Den estlandssvenska sång- och dansfesten äger rum den 14 augusti

2021 i Hapsals biskopsborg. Först hålls en sångfestbön klockan 11 i domkyrkan, därefter klockan 12.30 börjar paraden runt borgen och festen kan börja klockan 13 på biskopsborgens borggård. Hela festens upplägg är denna gång kompaktare, för det blir inga pauser mellan sångdelen och dansdelen. Dansblocken är invävda mellan körframträdandena.

Bland sångfestsångerna återfinns estlandssvenska folksånger (*Jag är svensk* är skriven i Gammalsvenskby, *Båndomstien* är skriven av bygdeskalden Mats Ekman från Nuckö), nyskrivet, sånger som förknippas med den första sångfesten, som Cyrillus Kreeks *Mu süda, ärka üles* och lån från Sverige (*Roslagens vals* o a). Det sjungs på både estniska och svenska.

Till dansfestdelen kallas deltagarna med den anmodan, att scenframträdandet ska presentera de estlandssvenska grupperna och

traditionerna med folkdanser och folkdansinspirerad koreografi.

Gruppen bakom sång- och dansfesten består av den konstnärlige ledaren Peeter Paemurru, huvuddirigent Endrik Üksvärav, den högsta ledaren för dansfesten Siiri Kapper och projektledare Jana Stahl. Hela evenemanget anordnas i samarbete med Aibolands Museum, Svenska S:t Mikael's församling i Tallinn och andra kulturföreningar. Gruppen bakom sång- och dansfesten har samarbetat i fyra år, och där ingår Sirje Kaasik, Toivo Tomingas, Raul Targamaa, Juhan Bernadt, Kristiina Siig, Ülo Kalm, Patrik Göransson, Lydia Kalda, Anu Raagmaa och Liisa Koemets m fl. Det hänger förstås på körsångarna, folkdansarna och musikerna att hela festen blir lyckad.

Bild från Sång- och dansfesten 2013.

Foto: Ingegerd Lindström.

Eestirootslaste IV Laulu- ja Tantsupidu

“Aiboland, mu arm”

L 14. august 2021

11-11.30 Laulu- ja Tantsupeo palvus Haapsalu Toomkirikus

12.30 Rongkäik ümber piiskopilinnuse

(väiksest väravast Vaba tänavale ja Lossiplatsi suurest väravast sisenetakse linnuse suurele õuele)

13.00 Eestirootslaste IV Laulu- ja Tantsupidu “Aiboland, mu arm”

ESTLANDSSVENS KARNAS
KULTURFÖRVALTNING

EESTIROOTSLASTE
KULTUURIOMAAVALITSUS

Üritus on tasuta!

Eestirootslaste Laulu- ja Tantsupidu „Aiboland mu arm” tulekul

Jana Stahl

Eestirootslaste IV Laulu- ja Tantsupidu oleks pidanud kolmeaastase intervalli järel toimuma 2019. a., siis sai segavaks asjaoluks Eesti üldlaulu ja tantsupidu ning aastal 2020 sai ettenägematuks asjaoluks koroonaviiruse ülemaailmne levik, mille tõttu tuli üritus tühistada. Kevadel 2021 ei ole olukord paranenud ja pole teada, kas augustis 2021 on võimalik üritus teoks teha. Hoolimata sellest jätkuvad peo ettevalmistused kuni pole otsustatud teisiti ehk teisisõnu pole välja kuulutatud kestvaid piiranguid, mis võiksid segada laulukooride ja tantsurühmade ettevalmistusi või ei võimaldaks üritust läbi viia piiskopilinnuses viiruse tõkestamiseks mõeldud meetmete tõttu.

4. märtsil 2021 on peole registreerinud 127 lauljat, 42 muusikut ja 252 tantsijat. Oodata on ühte koori Rootsist ja ühte Soomest ning ühe Soome koori osalemine on hetkel lahtine. Hetkel on arvestatud üheksa laulukooriga ja esialgsest arvestusest on välja langenud kaks koori. Veel on tulemas talharpajad Vormsilt Liisa Koemetsa ja Blåslaget (puhkpilliorkester Soomest) Mikko Lagerpetzi juhendamisel. Osa tantsurühmi siiski harjutavad ja toredaks uudiseks on asjaolu, et rohkearvulisemalt kui kunagi varem on tantsupeo osas näha noorte- ja lasterühmi.

Eestirootslaste Laulu- ja Tantsupidu toimub 14. augustil 2021 Haapsalu piiskopilinnuses. Esimene toimub laulupeopalvus kl

11 Toomkirikus, seejärel kl 12.30 algab rongkäik ümber linnuse ning pidu võib alata kl 13 piiskopilinnuse suurel õuel. Kogu peo kontseptsioon on sellel korral kompaktsem, sest vahepauzi laulupeo ja tantsupeo osade vahele ei tule. Tantsublokid on põimitud kooride etteastete vahele.

Laulupeo laulude seas on rannarootslaste rahvaloomingut („Jag är svensk” on kirjutatud Gammalsvenskby külas, „Bändomstien” on loodud Noarootsi rahvalauliku Mats Ekmani poolt), uusloomingut, esimese laulupeoga seotud laule nagu Cyrillus Kreegi „Mu süda, ärka üles” ja laene Rootsist (Roslageni valss jt). Laulud kõlavad nii eesti kui ka rootsi keeles.

Esinejad on kutsutud tantsupeo osas arvestusega, et lavastus esitleks rannarootsi kogukondi ning traditsioone pärimustantsude ja pärimusest inspireeritud autoritantsudega.

Laulu- ja Tantsupeo meeskonna moodustavad: kunstiline juht Peeter Paemurru, ülddirigent Endrik Üksvärav, tantsupeo üldjuht Siiri Kapper, projektijuht Jana Stahl. Kogu üritus toimub koostöös Rannarootsi Muuseumi, Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse ja teiste kultuuriühingutega. Laulu- ja tantsupeo meeskonnas on loonud kaa-

sa nelja aasta vältel ja on meeskonnas Sirje Kaasik, Toivo Tominigas, Raul Targamaa, Juhan Bernadt, Kristiina Siig, Ülo Kalm, Patrik Göransson, Lydia Kalda, Anu Raagmaa, Liisa Koemets jt. Loomulikult

sõltub kogu peo õnnestumine suures osas koorilauljatest, rahvatantsijatest ja muusikutest.

Keskel: Lippude lehvides marsisid osavõtjad linnusehoovi

Osavõtjad Vormsilt 2013

Foto: Ingegerd Lindström

Ormsö Sångkör på Sångfesten i Hapsal 1933

Lena Weesar

Från Kustbon, juni 2013

För åttioåtta år sedan, den 2 juli 1933 samlades de estlandssvenska körerna till en sångfest i Hapsals slottsruin – den första och enda, i estlandssvenskarnas historia. Sångfesten blev en stor framgång med mer än 3 000 besökare.

Ormsö Sångkör var en av de deltagande körerna. Med ett sextotal sångare var den en del av den förenade Estlandssvenska kören med totalt 150 körsångare. Cyrilus Kreek, den sedermera kände kompositören som vid den tiden undervisade i musik på gymnasiet i Hapsal, dirigerade körsångarna.

Anders Aspelin, körmedlem och baryton, från Rumpo Stoasa, skriver i december 1933 från Ormsö att: ”Tanken på en gemensam estlandssvensk sångfest har länge grott i de estlandssvenska sjungande ledens hjärtan. Det är som om sången här i Estland skulle ha betydtt mer för nationen än någon annan nation i världen. Detta bevisar den vart femte år återkommande stora nationella sångfesterna, då sångare i tiotusental möter upp och ger känslorna allt hopp.”

Aspelin syftar naturligtvis här på de estniska sångfesterna, Laulupidu, en tradition som föddes med Estlands gryende nationalkänsla i slutet av 1800-talet. För esterna var sången, och sångfesterna, inte ett självändamål i sig, ett nöje för stunden, utan de hade också en djupare innebörd. I körsången fann man den enighet och sammanhållning som hotats att splittras under

*Ormsökören på marsch till Borgen i Hapsal där den första estlandssvenska sångfestivalen gick av stapeln.
Foto: SOV:s bildarkiv.*

århundraden av politiskt tryck och förtryck. I juni detta år, 1933, hade också den tionde Sångfesten i Tallinn ägt rum och samlat över 16 000 sångare.

Nu var det alltså dags för estlandssvenskarna att också sjunga sig samman!

Ormsökörens förberedelser med sång och standar

Initiativet till sångfesten kom från Reval/Tallinn. Under hösten 1932 och vintern 1933 hade det bestämts att estlandssvenskarna skulle hålla sångfest under sommaren. Och platsen var given: Hapsal, estlandssvenskarnas ”huvudstad”, dit alla nådde. Dessutom gav de gamla slottsruinerna en värdig ram kring det hela och där fanns redan en uppbyggd scen. Och Ormsökören började sina förberedelser. Anders Aspelin skriver:

”Så började övningarna då på vintern 1933. Det uppstod lite strid angående programmet av sånger, men ingen vill veta mer av det. Vi övade och kören svällde ut

i omfång så att vi räknade ca 60 medlemmar. Visserligen var det ett väldigt arbete att lära in alla sånger, i synnerhet som dagen för själva sångfesten tycktes komma så fort. Man arbetade inte endast med struparna, utan också med händerna för att få allting klart till sångfesten. Man hade bland annat kommit överens om att anskaffa ett standar till kören för att utvisa var de ’sjungande svenskarna’ sjöngo. Då anskaffades tyg och sattes igång med att sy och många natters sömn fick offras förrän standaret blev färdigt. Särskilt hedrande omnämnande fick flickorna Agneta och Katarina Fält från Fällarna som åtog sig att sy in inskriptionerna på standaret och för övrigt ge det dess utsmyckning.”

Det visade sig också senare att det endast var Ormsökören som kunde ståta med ett eget standar.

Lördag 1 juli – Ormsökören reser till Hapsal

Dagen för Sångfesten närmade sig. Det hade bestämt att sångarna

skulle infinna sig i Hapsal redan på lördagen den 1 juli för generalrepetition. Aspelin skriver:

”Så inskeppade vi oss, ett sextiotal ungdomar, lördagen den 1 juli ombord på motorbåten ”*Vormsi*” i Sviby hamn – men när allting kom omkring så visade det sig att båten var för liten och man fick ta en hjälpbåt på släp. Inte så mycket för vår skull utan för de arga hamnmyndigheternas skull i Hapsal.

Hur som helst, färden över gick fint och vi landstego vid Hapsals Promenad. Så blevo vi anvisade nattlogi vilket var i en av stadens folkskolor och fingo sedan sträng tillsägelse att infinna oss i gymnasiets aula kl 7 e.m. för generalprov. Dessemellan hade vi hunnit att pröva huru rösterna låta i Slottskyrkan för vi skulle medverka vid högtidsgudstjänsten som hölls på söndagen och vilken var början till festligheterna. Efter provet på gymnasiet voro alla lediga för dagen, och man kunde sent på kvällen få se hur sångarna promenerade par om par på ”*Den stilla promenaden*” och för en gångs skull leka badgäster.”

Söndag 2 juli – Sångfesten

Söndagen den 2 juli 1933 var vädret perfekt för festligheter – med sol och västanvindar. Och programmet för dagen började tidigt:

Kl 7.00 på morgonen inleddes Sångfesten med att en koral blåstes ut från slottstornet.

Så följde generalrepetition i arla morgonstund. Efter den öppnades slottsportarna för allmänheten.

Kl 10.30 hölls svensk högtidsgudstjänst i Slottskyrkan av prosten Karl Nilsson (Hammarin), Ormsö, med sång av Ormsö Sångkör.

Kl 12.00, på slaget, tog Hapsals

Sommarorkesters konsert vid, under ledning av herr J. Simm samtidigt som Hemslöjdsutställningen och Lotteriet öppnades.

Kl 13.00 samlades sångarna på gymnasiets gård.

Kl 14.00 startade sångarna sin parad genom Hapsals gator, ledd av en musikkår. Ormsökören med lyft standar och Ormsöflickorna, i sina folkdräkter och med glada ansikten, framkallade applåder bland åskådarna som kantade gatorna. Gemensamt tågade alla körer in på festplatsen – stämningen var förväntansfull och hög!

Kl 15.00 började själva Festkonserten – publiken var nu fulltalig och uppgick till nära 3 000 personer.

Festkonsertens program fullföljdes utan incidenter och publikmottagandet var varmt.

Kl 21.00 stängdes slottsportarna, men inte festen. Den fortsatte med bal på Kursalen med efterföljande supé samt allmänna festligheter för dem som så önskade!

Festkonserten i Hapsals Slottsgård

Själva festkonserten var indelad i fem olika avdelningar. Efter hälsningstal och gemensam sång av nationalhymnen, framförde den samlade estlandssvenska kören, under ledning av dirigent Kreek, svenska och finlandssvenska körverk. Den andra avdelningen inleddes med orkestermusik följt av fler tal och *Modersmålets sång* innan de enskilda körernas egna framträdanden.

Ormsökören, under ledning av sin körledare Anders Ahlros, Hullo Andorsa, bidrog med *Svensk jag är till kropp och själ* och *Sångarvakt*, ”vilka emottogs med stormande bifall”, skriver Aspelin. Kören från

Rickul hade också ett eget framträdande, men ”allmänt tycktes det att Ormsökören sjöngo bättre”, fortsätter han, och tillägger med ett (något självgott) konstaterande: ”Eget beröm luktar nog illa. Men det är ingenting att göra åt!” Den tredje avdelningen gick i folkdansens tecken. Svenska Gymnasiet och Birkas Folkhögskolas förenade danslag under Helga Blee’s ledning utförde svenska folkdanser följt av rågdanser av Rågöbornas danslag.

Programmet fortsatte med mer sång av den samlade kören, bland annat sjöngs den välkända folkmelodin *Kristallen den fina*. Festprogrammet avslutades med sedvanliga tacktal och *Vårt land* i unison sång.

Sist, men inte minst, hyllade sångarna med ljudliga bifall sin festdirigent Cyrillus Kreek.

Världens största kör i förhållande till sin folkmängd!

”Så sjöngs det den kvällen som det aldrig sjungits, en skara estlandssvensk ungdom hade visat att den ej stod efter sina grannar esterna, och ej heller vill stå.” Så sammanfattade Kustbon estlandssvenskarnas första Sångfest.

Riksdagsman Vesterblom, representant för SOV, fastslog i sitt avslutande tacktal att Sångfesten hade samlat en kör som var ”den största i världen i förhållande till folkmängden.”

Inte heller hade den gått obemärkt förbi.

Bland de cirka 3 000 besökarna fanns det en rad prominenta gäster – jordbruksministern J. Zimmerman, Riksäldstens representant, finansminister Kurvits, minister Rebane, Estlands minister i Polen K. Pusta, Sveriges minister, baron

A. Koskull, Hapsals borgmästare dr. Alver, rektor A. Üksti från Hapsals gymnasium med flera, med flera. Dessutom hade en rad lyckönskningstelegram och skrivelser kommit in, från bland annat Kulturministeriet, Utrikesministeriet, Riksföreningens Stockholmsavdelning, Finlands och Estlands Sångarförbund och många andra.

Besökarna var inte bara Hapsalbor, folk hade strömmat in från landsbygden och från Tallinn. Det var sommar och Hapsal hade fullt med sommarturister, badgäster, som naturligtvis också besökte festen. Och från Finland hade ett 40-tal medlemmar från Finlands Svenska Sångarförbund anlant vid middagstid.

Helga Blees, lärare vid Svenska Gymnasiet i Hapsal och gift med den svenska folksekreteraren Nikolaus Blees hade tagit initiativet till att kombinera Sångfesten med en folkdansuppvisning och en utställning av hemslöjd, konsthantverk, från svenskbygderna. Sångfesten blev så mer än en Estlandssvensk sångfest, det blev en kulturfest, en manifestation av hela den estlandssvenska folkkulturen.

Förberedelser i sista stund

Men det hade inte varit helt lätt att samla estlandssvenskarna och genomföra sångfesten. Sex månader tidigare hade inte något underlag för den funnits – sångkörer saknades helt enkelt! Det blev lärarnas uppgift att på de orter där körer inte fanns att samla ihop körsångare och hålla repetitioner.

Ett annat dilemma var programmet till festkonserten. Flera av de ursprungliga programpunkterna hade man fått stryka, till exempel skådespelet *Värmlänningarna*, detta ”främst på grund av de medverkades bristande plikttröhet i fråga om repetitionerna”, skrev Kustbon den 31 maj. Alltså en månad innan festen.

En viss oro kan också skönjas angående engagemang och uppslutning. Bara två veckor före själva konserten, den 14 juni, skriver Kustbon: ”Enligt vad man kan förstå, kommer deltagandet att bli livligt och även deltagare utifrån väntas. Måtte svenskarna samlas i ’enighetens’ tecken, och måtte det all dagliga smågrälet glömmas för en stund! Måtte man även här i

Svenskestland nu visa, att vi den 2 juli kunna sjunga svenskarna samman. Enighet ger styrka, och för befrämjandet av den svenska saken äro vi i stort behov av enighet.

Alltså – upp alla till enig samling den 2 juli!”

Den första Estlandssvenska Sångfesten – men inte den sista

Men oron visade sig obefogad. Estlandssvenskarna slöt upp, enade, och sjöng tillsammans.

”Dagen efter var det marknad i Hapsal och de flesta sångarna stannade kvar där, så om hemfärden är ingenting att säga. Men att denna första estlandssvenska sångfest inte får bli den sista och att den hjälpt till att sjunga svenskar mera tillsammans än förr, därom äro vi alla ense!” Så avslutar Anders Aspelin sin betraktelse över Ormsökörens deltagande i den Estlandssvenska Sångfesten i Hapsal 1933.

Det blev inga fler estlandssvenska sångfester då. Politiska skeenden gjorde att andra ting måste prioriteras. Men i år, åttioåtta år senare, håller man åter igen en estlandssvensk sångfest i Hapsal. Den tredje efter friheten.

Fotnot: Anders Aspelins text *Första Estlandssvenska Sångfesten* är hämtad ur SOV:s arkiv. Följande nummer av Kustbon tar upp Sångfesten i Hapsal: nr 19, 20, 21, 22, 27-28, alla utgivna 1933.

Den första sångfesten tog plats den 2 juli 1933. Där deltog sångare från alla estlandssvenska områden.

Foto från SOV:s bildarkiv.

Vormsi koor Haapsalus laulupeol

Lena Weesar

Kustbon, juuni 2013

88 aastat tagasi, 2. juulil 1933 kogunesid eestirootslaste koorid Haapsalu lossihoovi eestirootslaste ajaloo esimesele ja ainsale laulupeole. Laulupidu õnnestus igati, osavõtjaid oli enam kui 3000.

Peol esines ka Vormsi laulukoor. Oma 60 lauljaga kuulus see ühtekokku 150 lauljaga eestirootslaste ühendkoori. Koori juhatas Cyrillus Kreek, hilisem tuntud helilooja, kes õpetas sel ajal Haapsalu gümnaasiumis muusikat.

Koori liige, bariton Anders Aspelin Rumpo Stoasalt kirjutab 1933. aasta detsembris Vormsilt: „Mõte ühisest eestirootslaste laulupeost on eestirootslaste laulvate ridade südames idanenud kaua. Siin Eestis paistab laul rahva jaoks tähtsam olevat kui mujal maailmas. Seda näitavad iga viie aasta tagant peetavad suured üleriigilised laulupeod, kus kohtuvad kümned tuhanded lauljad ja annavad tunnete voli.“

Aspelin vihjab siinkohal loomulikult eestlaste laulupidudele, mille traditsioon sündis koos tähtsava rahvustundega XIX sajandi lõpus. Eestlaste jaoks ei olnud laul ja laulupeod mitte eesmärk iseneses, hetke lõbu, vaid neil oli ka sügavam sisu. Koorilaulus tunnetati ühtsust

ja ühtekuuluvust, mis oli aastasadade pikkuse poliitilise surve ja rõhumise ajal kadumas. Sama (1933.) aasta juunis oli Tallinnas toimunud

Ühendkoor 1933. aasta Haapsalu laulupeol.
Foto: SOV arhiiv

ka kümnes üldlaulupidu, mille osales enam kui 16 000 lauljat.

Niisiis oli nüüd ka eestirootslastel aeg ennast ühte laulda!

Vormsi koori ettevalmistused, laulud ja lipp

Laulupeo algatus tuli Tallinnast. 1932. aasta sügisel ja 1933. aasta talvel oli otsustatud, et eestirootslaste laulupidu toimub suvel. Ja koht oli iseenesestmõistetav: Haapsalu, eestirootslaste „pealinn“, kuhu jõudsid kõik. Lisaks andsid vanad lossivaremed kõigele väärrika raami ja seal oli juba valmis lava. Ja Vormsi koor hakkas ettevalmistustega peale. Anders Aspelin kirjutab:

„Nii algasid siis 1933. talvel proovid. Laulude valiku üle tekkis veidi naginat, kuid see ei huvita enam kedagi. Harjutasime ja koor

kasvas nii, et meid sai oma 60. Mõeldes eriti sellele, et laulupeo enda päev tundus kiiresti lähenevat, oli kõikide laulude selgeks õppimine muidugi tohutu töö. Et kõik laulupeoks selgeks saada, ei tehtud tööd ei tehtud mitte ainult kõride, vaid ka kätega. Muuseas oli lepitud kokku hankida

koorile lipp, mille abil 'laulvad rootslased' ära tunda. Siis hangiti kangas ja asuti õmblema, ja lipu valmimiseks kulus palju unetuid öid. Eriti auväärset tuleb mainida Agneta ja Katarina Fälti Fällarnast, kes võtsid enda kanda lipule kirjade õmblemise ja selle üldisema kaunistamise.“

Hiljem selgus, et oma lipp oligi vaid Vormsi kooril.

Laupäev, 1. juuli – Vormsi koor sõidab Haapsallu

Laulupeo päev lähenes. Lauljad pidid saabuma peaprooviks Haapsallu juba laupäeval, 1. juulil. Aspelin kirjutab:

„Nõnda asusime umbes kuuekümne noorega laupäeval, 1. juu-

lil Sviby sadamas mootorpaati „Vormsi” – kuid kohale jõudes selgus, et paat on liiga väike ja sleppi tuli võtta üks abipaata. Seda mitte niivõrd meie endi, kui võrd kurjade Haapsalu sadamavõimude pärast.

Oli kuidas oli, ülesõit kulges kenasti ja me astusime Haapsalu promenaadil maale. Siis näidati meile kätte öömaja, mis asus ühes linna algkoolis, ja seejärel saime range korralduse ilmuda õhtul kella 7-ks gümnaasiumi aulasse peaproovile. Vahepeal jõudsime proovida, kuidas kõlavad hääled lossikirikus, sest pidime osalema pühapäevasel pidulikul jumalateenistusel, millega pidustused algasid. Pärast gümnaasiumis toimunud proovi lasti kõik vabaks ja hilisõhtul võis näha, kuidas lauljad jalutasid paari-kaupa „Vaiksel kaldal“ ja mängisid vahelduseks suvitajaid.“

Pühapäev, 2. juuli – laulupidu

Pühapäeval, 2. juulil oli suurepärase peoilu – päike ja läänetuul. Ja programm algas varakult: Kl. 7 puhuti lossitornist laulupeo alustamiseks koraali. Järgnes varahommikune peaproov. Seejärel avati lossi väravad külalistele.

Kl. 10.30 pidas Vormsi praost Karl Nilsson (Hammarin) lossikirikus rootsikeelse jumalateenistuse, laulis Vormsi laulukoor.

Kl. 12 algas J. Simmi juhatusel Haapsalu Suveorkestri kontsert. Samal ajal avati käsitöönäitus ja loterii.

Kl. 13.00 kogunesid lauljad gümnaasiumi õuele.

Kl. 14.00 alustasid lauljad orkestri järel paraadi läbi Haapsalu. Lehviva lipuga Vormsi koor ja rahvariites Vormsi tüdrukud panid tänavaid ääristavad pealtvaatajad aplodeerima. Ühiselt marsiti peo-

kohale – meeoleolu oli ootusärev ja ülev!

Kl. 15 algas peokontsert – nüüdseks oli publik kohal, ulatudes pea 3000 inimeseni. Kontserdi kava kanti ette ilma viperusteta ja publiku vastuvõtt oli soe.

Kl. 21 lossiväravad suleti, kuid pidu jätkus Kuursaalil toimuva balli ja sellele järgneva õhtusöögi ning üldise peoga – neile, kes soovisid!

Peokontsert Haapsalu lossihoovil

Peokontsert toimus viies osas. Pärast tervitussõnavõtte ja ühist hümni laulmist esitas eestirootslaste ühendkoor dirigent Kreegi juhtimisel Rootsi ja soomerootsi kooriteoseid. Teine osa algas orkestrimuusikaga, millele järgnesid uued kõned ja „Emakeele laul“. Seejärel astusid lavale üksikud koorid.

Vormsi koor Anders Ahlrosi juhtimisel (Hullo Andorsalt) esitas laulud „Svensk jag är till kropp och själ“ ja „Sångarvakt“, „mis võeti vastu tormiliste kiiduavaldustega“, kirjutab Aspelin. Eraldi astus üles ka Riguldi koor, kuid „üldiselt arvati, et Vormsi koor laulab paremini“, jätkab ta, lisades mõningase rahuloluga: „Enesekiitus kõlab muidugi pahasti. Kuid midagi pole parata!“ Kolmas osa kulges rahvatantsu tähe all. Rootsi Gümnaasiumi ja Pürksi Rahvaülikooli ühendtantsurühm Helga Bleesi juhtimisel esitas Rootsi rahvatantsu, millele järgnesid pakrilaste tantsurühma pakri tantsud.

Kava jätkus ühendkoori lauludega, muuhulgas esitati tuntud rahvalaul „Kristallen den fina“. Peokava lõppes tavakohaste tänukõnede ja ühiselt lauldud „Mu isamaaga“.

Lõpetuseks, kuid mitte vähem olulisena austasid lauljad häälekate kiiduavalduste saatel oma dirigenti Cyrillus Kreeki.

Rahvaarvuga võrreldes maailma suurim koor!

„Nii lauldi sel õhtul nii nagu ei kunagi varem. Väike seltskond eestirootsi noorsugu näitas, et ei jää ega soovi jääda oma naabritest eestlastest mitte millegagi maha.“ Nii võttis Kustbon kokku eestirootslaste esimese laulupeo.

Riigikogu liige Vesterblom, SOV esindaja kinnitas oma tänukõnes, et laulupeole oli kogunenud koor, mis oli „rahvaarvuga võrreldes maailma suurim“.

Ka see polnud märkamatu mõõda läinud.

Umbes 3000 külalise seas oli hulk prominente – põllutöömister J. Zimmerman, riigivanema esindaja rahandusminister Kurvits, saadik Rebane, Eesti saadik Poolas K. Pusta, Rootsi saadik parun A. Koskull, Haapsalu linnapea dr. Alver, Haapsalu Gümnaasiumi rektor A. Üksti ja paljud teised. Saabunud oli ka palju õnnitlustelegramme ja kirju, sealhulgas Kultuuriministeriumilt, Välisministeriumilt, Riigiühingu Stockholmi osakonnalt, Soome ja Eesti Lauljate Liidult ja paljudelt teistelt.

Pealtvaatajateks ei olnud mitte ainult Haapsalu elanikud, rahvast oli kohale tulnud ka maakohtadest ja Tallinnast. Oli suvi ja Haapsalu oli täis turiste, suvitajaid, kes käisid samuti pidu vaatamas. Ja Soomest oli lõuna paiku saabunud umbes 40 Soomerootsi Lauljate Liidu liiget.

Haapsalu Rootsi Gümnaasiumi õpetaja ja Rootsi rahvussekretäri Nikolaus Bleesi abikaasa Helga Bleesi algatusel ühendati laulupidu

rannarootsi alade rahvatantsu ja käsitöönäitusega. Lauupeost sai midagi enam kui eestirootslaste laulupidu, sellest sai kultuuripidu, eestirootslaste rahvakultuuri manifestatsioon.

Viimase hetke ettevalmistused

Kuid eestirootslaste koondamine laulupeo korraldamiseks ei olnud lihtne. Kuus kuud varem puudus peo pidamiseks igasugune baas – laulukoores lihtsalt ei eksisteerinud! Lauljate kokkukogumine ja proovide pidamine kohtades, kus koores polnud, jäi kooliõpetajate ülesandeks.

Teiseks dilemmaks oli peokontserdi kava. Mitmed esialgsed kavapunktid tuli maha tõmmata, näiteks näidend „Värmlandlased“, seda „peamiselt osalejate vähesuse kohusetunde tõttu proovide küsimuses“, kirjutas Kustbon 31. mail. Niisiis kuu aega enne peo toimumist.

Teatud muret võib täheldada ka aktiivsuse ja osavõtu üle. Veel kaks nädalat enne kontserti, 14. juunil kirjutab Kustbon: „Kõigi märkide järgi paistab osavõtt tulevat elav ja oodata on ka osavõtjaid väljastpoolt. Ühinegu rootslased 'ühitsuse' märgi all, ja unustatagu hetkeks igapäevased nääklused! Näidakem ka siin Rootsi-Eestimaal, et laulame 2. juulil rootslased üheks. Ühtsus annab jõu ja rootsi asja ajamiseks on meil ühtsust väga tarvis.

Niisiis – koondagem kõik 2. juulil!“

Esimene Eestirootslaste laulupidu – kuid mitte viimane

Mure osutus siiski alusetuks. Eestirootslased koondusid ja laulsid ennast ühte.

„Järgmisel päeval oli Haapsalus laul ja enamik lauljaid jäid sinna,

nii et tagasisõidust ei ole teada midagi. Kuid selles, et esimene eestirootslaste laulupidu ei jää viimaseks ja et see aitas rootslast enam ühte laulda kui varem, oleme kõik ühel meele!“ Nii lõpetab Anders Aspelin oma mõtiskluse Vormsi koori osavõttust Haapsalus Eestirootslaste laulupeol 1933.

Rohkem eestirootslaste laulupidusid tookord ei tulnud. Poliitilised sündmused sundisid tegelema muude asjadega. Kuid tänavu, 88 aastat hiljem toimub Haapsalus taas eestirootslaste laulupidu. Kolmas pärast taasiseseisvumist.

Märkus: Anders Aspelini tekst „Första Estlandssvenska Sångfesten“ pärineb SOV arhiivist. Haapsalu laulupeo teemat käsitletakse ka Kustboni 1933. aasta numbrites 19, 20, 21, 22 ning 27–28.

Laulupeod on vana traditsioon

Lena Weesar

Kustbon, juuni 2013

Eesti laulupidude traditsioon oli Eesti taasiseseisvumise seisukohalt 1991. aastal ülimalt tähtis. „Laulev revolutsioon“ algas 1988. aastal Tallinna lauluväljakul, kuhu kogunes enam-vähem spontaanselt ennast ühte laulma sadu tuhandeid inimesi – enam kui neljandik Eesti elanikkonnast. Sellest kujunes rahvusliku eneseteadvuse tähe all laulev massidemonstratsioon, millel nõuti rahvusliku iseseisvuse taastamist. Samaaegselt naabritest lätlaste ja leedulastega laulsid eestlased ennast Nõukogude okupatsioonist vabaks.

Eesti laulupidudel on pikk ajalugu. Esimene laulupidu peeti 1869. aastal Tartus, umbes 20 aastat hiljem viidi see üle Tallinnasse, kus toimus ka 150 000 osavõtjaga 2009. aasta laulupidu. Aja jooksul on selle sisu muutunud. Kui alguses osalesid laulupidudel üksnes meeskoorid, siis tänaseks on lisandunud rahvatants ja noorte laulupeod.

Sångfester en gammal tradition

Lena Weesar

Kustbon, juni 2013

Den estniska sångfesttraditionen hade den största betydelse för Estlands självständighet 1991. ”Den Sjungande Revolutionen” inleddes 1988 på Sångarfältet i Tallinn, då hundratusentals människor, mer än en fjärdedel av den estniska befolkningen, samlades mer eller mindre spontant för att sjunga och sjunga sig samman. Det blev en massdemonstration med sång i den nationella självkänslans tecken, där krav om återinförande av nationell självständighet från Sovjetunionen ställdes. Esterna sjöng sig fria från sovjetmaktens ockupation tillsammans med grannarna letarna och litauerna.

Sångfesten har en lång historia i Estland. Sommaren 1869 hölls den första i Dorpat/Tartu, ungefär tjugo år senare flyttades den till Tallinn där också den senaste ägde rum på Sångarfältet 2009 med över 150 000 anhängare. Under åren har innehållet utvecklats, från att först endast innehålla manskörer har det idag tillkommit folkdans och sångfester för ungdomskörer.

Sedan 2003 finns den estniska sångfesten upptagen på UNESCO:s kulturarvslista som särskilt betydelsefull för mänskligheten.

240 aastat Reigi Rootslaste väljasaatmisest Hiiumaalt (väljaränne 20. august 1781)

1. juuli – 22. august 2021. Näitus Reigi pastoraadis, Hiiumaal: „Geniu Loci II – Legend 1781”, mis on avatud T–P kl 12–17.

„Genius Loci” sarja teine näitus „Legend”. On aasta 1781: keisrinna Katariina II, vürst Potjomkin, intriigid ja vandenõud ning 1000 Hiiumaa rootslast. Kõik see koos kõrgetasemelise ja kaasaegse tekstiilkunstiga on teie ees!

20. august 2021 (täpset ajakava veel pole)

Plaanis on jalgsimatki Reigi Jeesuse kiriku juurest kihelkonna piirini, mis on 10 esimest kilomeetrit 240 aastat tagasi asetleidnud reigirootslaste väljasaatmise pikast teekonnast. Matka lõpetab palvus Ristimäel, mille viib läbi kirikuõpetja Hüllo-Kristjan Simson.

240 år sedan Reike-svenskar utvisades från Dagö (utvandring 20 augusti 1781)

1 juli – 22 augusti 2021. Utställning i Reigi pastorat, Dagö: ”Genius Loci II – Legend. 1781”, som är öppen T–S kl. 12–17.

Andra utställningen av ”Genius Loci”-serien ”Legend”. Det är året 1781: kejsarinnan Katarina II, prins Potemkin, intriger och konspirationer och 1 000 Dagö-svenskar. Allt detta, tillsammans med högkvalitativ och modern textilkonst, ligger framför er!

20 augusti 2021 (exakt schema ännu inte tillgängligt)

En promenad planeras från Reigi Jesu kyrka till sockengränsen, som var de första 10 kilometrarna av den långa resan för 240 år sedan då Reigi-svenskarna deporterades. Promenaden avslutas med en bön på Ristimäe (Korsberget), ledd av pastor Hüllo-Kristjan Simson.

Kreek samlade in estlandssvensk musik

Mattias Reinholson

Kustbon, juni 2013

Häromveckan spelade P1 musik av Cyrillus Kreek. Huvudpersonen från den estlandssvenska sångfesten 1933 är inte bortglömd. Tvärtom, han hör till den långa raden av mer eller mindre berömda estniska kompositörer med korta efternamn: Pärt, Tubin, Tormis med flera. Cyrillus Kreek var den som kom att uppmärksamma den estlandssvenska musiken.

Han föddes i Ridala den 3 december 1889 som Karl Ustav (utan G) Kreek. Hans far fick en tjänst som skollärare på Ormsö och det var under Ormsöåren, som familjen konverterade och blev ortodox. Då fick den blivande kompositören det mer ortodoxklingande förnamnet Kirill. Senare bytte han det till Cyrillus.

Som många andra musikstuderande (trombon och kompositionslära) i början av 1900-talet var han intresserad av folkmusik, och 1914 blev han den första i Estland som använde en fonograf när han samlade in folkmusik. Totalt samlade han in 1 800 insamlade ”världsliga” och religiösa sånger. Många av dem bearbetade han senare. Gränsen mellan nerskrivet och uppdyktat kan vara flytande i de här sammanhangen. Han gjorde en större insamlingsresa 1921 i Nucköområdet och en till Ormsö 1937.

Årsboken 2009 för Läänemaas länsmuseum uppmärksammade Cyrillus Kreek och hans arbete med estlandssvensk folkmusik med ett längre kapitel på estniska. Författaren Anu Kõlar skriver att Kreek såg det som sin uppgift att bygga en bro mellan estlandssvenskarna och esterna. Eftersom svenskarna levde ganska isolerade från sina estnisktalande grannar var deras kultur och folkmusik ganska okänd bland esterna. Enligt årsboken skrev Kreek om alla estniska och estlandssvenska folkliga hymner i trestämmiga arrangemang. Hans mål var att förnya musiken i Läänemaas kyrkor. Därtill komponerade han bland annat två kanoner med fem och sex blandade stämmor på estlandssvenska melodier.

Kreek var dock inte bara intresserad av svenskarna; han har också komponerat bland annat en Setu-symfoni och en Dagösvit, så man kanske ska placera in honom bland de europeiska kulturpersonligheter under 1800-talet och första halvan av 1900-talet, som var intresserade av sina länders folkmusik, särskilt bland minoriteter, eftersom folkmusiken ansågs vara ursprunglig, men också kunde användas som källa för egna kompositioner och arrangemang. Det konstaterar Kõlar.

Hans första hustru Maria Blees var estlandssvensk och han tjänstgjorde under många år som musiklärare på gymnasiet i Hapsal. Där tog han sig också an de svenska eleverna. Musikundervisningen bestod mestadels av sång. År 2010 intervjuade Kustbon skolkamraterna Elsa Seffers och Elvine Smedberg om skolåret 1940–41, då Sovjetunionen ockuperade Estland. ”En episod de minns är en musiklektion för den kända tonsättaren Cyrillus Kreek. De skulle sjunga Internationalen på svenska och hade bytt ut slutorden så att de löd ’ty Internationalen åt ingen lycka bär.’

— Så brukar ju ungdomar leka med ord, skrattar Elvine. Men deras magister sa åt dem strängt att de inte fick bete sig så där. Då kom eleverna ihåg att han var uppfödd på Ormsö och hade haft en svensk fru, så han hade förmodligen förstått att de ändrat i texten.”

Kreek blev kvar i Estland under den andra sovjetiska ockupationen och fortsatte att komponera musik. Han dog i Hapsal den 26 mars 1962. Hemmet var tills för något år sedan museum över honom. Sedan stängdes det och huset såldes.

Cyrillus Kreek.
Foto från Wikipedia

Kreek korjas eestirootslaste muusikat

Mattias Reinholdson

Kustbon, juuni 2013

Mõnradal tagasi mängis Rootsi Raadio esimene programm P1 Cyrillus Kreegi muusikat. 1933. aasta eestirootslaste laulupeo peategelast ei ole unustatud. Vastupidi, ta kuulub enam või vähem tuntud, lühikese perekonnanimega Eesti heliloojate pikka ritta: Pärt, Tubin, Tormis jt. Cyrillus Kreek pööras aga tähelepanu eestirootslaste muusikale.

Ta sündis Ridalas 3. detsembril 1889 Karl Ustav Kreegi pojana. Isa sai Vormsi kooliõpetaja koha ja Vormsi-aastatel astus perekond õigeusk. Nii sai tulevane helilooja endale õigeusupärase eesnime Kirill. Hiljem muutis ta selle Cyrilluseks.

Nagu paljud teisedki XX sajandi alguse muusikaõpilased (Kreek õppis trombooni ja kompositsiooniõpetust), oli ta huvitatud rahvamuusikast, ja 1914. aastal kasutas ta Eestis rahvamuusikat korjates esimesena fonograafi. Ta kogus kokku 1800 „ilmalikku“ ja vaimulikku laulu. Paljud neist seadis ta hiljem ümber, jättes kirjapandu ja juurdemõeldu piiri ähmaseks. 1921. aastal tegi ta ühe suurema ekspeditsiooni Noarootsi, 1937. aastal Vormsisse.

Läänemaa muuseumi 2009. aasta aastaraamatus meenutati Cyrillus Kreeki ja tema tegevust eestirootslaste rahvamuusika vallas pikema artikliga. Selle autor Anu Kõlar kirjutab, et Kreek pidas oma ülesandeks ehitada sild eestirootslaste ja eestlaste vahele. Kuna rootslased elasid oma eesti keelt kõnelevatest naabritest üpris isoleerituna, oli nende kultuur ja rahvamuusika eestlaste seas suuresti tundmatu. Kreek arranžeeris kõik eesti ja rannarootsi rahvakoraalid kolmehäälseks. Tema eesmärk oli uuendada Läänemaa kirikumuusikat. Lisaks lõi ta eestirootslaste viisidele kaks viie- ja kuuehäälsel kaanonit. Kreeki ei huvitanud siiski mitte ainult rootslased; ta on kirjutanud ka „Setu sümfoonia“ ja süüdi „Kuu laulu Hiiumaalt“, mistõttu teda võiks paigutada XIX sajandi ja XX sajandi I poole Euroopa kultuuritegelaste hulka, kes olid huvitatud oma maa, eriti vähemusrahvuste rahvamuusikast, kuna rahvamuusikat peeti algseks, kuid oli kasutatav ka uute kompositsioonide ja arranžeringute allikana. Nii leiab Kõlar.

Kreegi esimene abikaasa Maria Blees oli eestirootslane, ja ta töötas pikki aastaid Haapsalu gümnaasiumi muusikaõpetajana. Seal õppis tema käe all ka rootslasi. Muusikaõpetus hõlmas enamasti laulu. 2010. aastal intervjueris Kustbon kooliõdesid Elsa Seffersit ja Elvine Smedbergi, teemaks oli 1940.–1941. õppeaasta, Nõukogude okupatsiooni algusaeg. „Neile meenus tuntud helilooja Cyrillus Kreegi muusikatund. Nad pidid laulma rootsi keeles Internatsionaali ja olid selle lõpusõnad ära muutnud, nii et need kõlasid umbes nii: „ei Internatsionaal meil uueks ilma loo“.

– Noortele meeldib ikka sõnadega mängida, naerab Elvine. Kuid õpetaja ütles rangelt, et nii ei tohi. Siis tuli õpilastele meelde, et ta on ju Vormsil üles kasvanud ja tal oli olnud rootslasest naine, mistõttu sai nähtavasti aru, et sõnad on teised.“ Kreek jäi teise Nõukogude okupatsiooni ajal Eestisse ja jätkas muusika kirjutamist. Ta suri Haapsalus 26. märtsil 1962. Tema kodumaja kasutati veel mõni aasta tagasi muuseumina. Siis see suleti ja maja müüdi maha.

*Mu süda, ärka üles
ja kiida Loojat lauldes.
Kes kõik head meile annab
ja muret ikka kannab.*

*Su sõna tõeks läinud,
ma olen päeva näinud.
Ei häda saand mu ligi,
mind varjas Sinu vägi.*

*Mu Jumal, nii kui öösel
mind hoidis Sinu käsi,
nii päeval ka mind kannab,
mul inglid varjuks anna.*

*Ka töös mind ise aita,
mis õige, mulle näita.
Su hoolde kõik ma jätan,
mis iial ette võtan.*

*Su heldus jäägu mulle,
mu süda templiks Sulle.
Su sõna mind siin toitku,
teed taeva poole näitku.*

*Viis: eesti rahvaviis, Pühalepa
kihilkonnast.
Seade: Cyrillus Kreek, 1889-
1962.
Sõnad: Paul Gerhardt, 1607-
1676.*

Utvandring över de vida haven från Rickul/Nuckö-området

Göte Brunberg

För de Rickul/Nuckö-bor som ville skapa sig en framtid utanför Estland var det mest närliggande valet att utvandra till Sverige eller Finland. Men det fanns även de som med början från förra sekelskiftet sökte sig ett bättre liv långt bort i andra kontinenter. En del av de tidiga utvandrarerna var troligen sjömän som passade på att ”hoppa av” vid lämpligt tillfälle men för de flesta var emigrationen säkert en planerad och väl övervägd handling, motiverad av en förhoppning om en bättre framtid och kanske en del äventyrlusta.

De stora invandringsländerna för Rickul/Nuckö-borna var USA, Kanada, Brasilien och Australien. Totalt utvandrade cirka 270 personer dit.

Ett stort tack till Inger Nemeth, som har gjort ett detektivarbete för att leta fram uppgifter om dem som invandrade till USA och Kanada, och Barbro Murphy och Ethel Lagesten som har kompletterat med uppgifter om dem som invandrade till Kanada.

Utvandringen till Brasilien

Utvandringen till Brasilien från Rickul/Nuckö var koncentrerad till ett antal år runt 1910, kanske till och med till samma år, 1908. Det är känt att tre familjer emigrerade.

En viktig roll spelade lettlandaren Johann (Janis) Gutmann. Han blev 1905 av brasilianska myndigheter utsedd till immigrationsagent med uppgift att värva

östeuropeiska immigranter till São Paulo-området. Han gav ut illustrerade broschyrer som beskrev Brasilien som ett möjligheternas paradys: man skulle få mark på gynnsamma villkor och marken var mångdubbelt bördigare än den i Europa. Det är dokumenterat att familjen Pelmas (se nedan) resa förmedlades av Gutman och det är troligt att det gällde även för de övriga familjerna.

År 1908 emigrerade Johannes Pelmas från Bergsby Bibor med hustru och nio barn. De hamnade i ett kolonistområde i Itajuba i Minas Gerais, där de gick ett hårt öde till mötes. Fyra av barnen dog kort efter ankomsten. Livet som kolonist var hårt och Johannes Pelmas insåg efter en tid att det inte fanns någon framtid i Brasilien, utan man måste resa tillbaka till Estland. Under återresan dit avled Johannes i Lissabon. Resten av familjen tog sig till Estland, varifrån Lena och samtliga barn senare emigrerade till USA.

En av döttrarna, Elfrida Sproul, har skrivit en familjeberättelse, som finns i boken ”Minnen i ljus och mörker, del 2”. En förkortad version är publicerad i fyra avsnitt i Medlemsblad nr 2001:4–2002:3.

År 1908 emigrerade Anders Engman från Rosta Graisas (bosatt i Nõva) med hustru och sju barn. De bosatte sig i Ouro Fina i provinsen Minas Gerais. En son dog rätt snart och en dotter återvände till Estland, men resten av familjen rotade sig och deras ättlingar är numera ut-

spridda över hela Brasilien. De är sedan ett par år tillbaka i kontakt med släktingar i Estland.

Troligen samma år 1908 emigrerade Anders Ahlberg från Norrby Mastall med hustru Lena och fem barn. De hamnade i São Paulo. En dotter dog och en son föddes där.

Familjen flyttade 1914 tillbaka till Estland. De lämnade kvar en dotter i Brasilien.

Även Josef Westerholm från Ölbäck Rännal med familj skall en tid ha vistats i Brasilien och återvänt, men det finns inga närmare uppgifter om detta.

Johannes Pelmas.
Foto: Privat.

Utvandringen till Australien

Till Australien emigrerade nio personer, samtliga ogifta män.

Från Rickul Derhamn Skogvaktaren emigrerade två bröder, Alexander och Johannes Westerberg. Alexander drunknade under en fisketur och Johannes stupade 1918 vid Ypres i Belgien som inkallad soldat i de australiska trupperna i första världskriget.

Marina Wallin har beskrivit sökandet av uppgifter om hennes morbröders öde i en artikel "Två Derhamnbröder emigrerar till Australien" i Medlemsblad nr 1 2007.

Utvandring till Kanada

Invandringspolitik

Kanadas immigrationspolitik var i grunden generös, men man försökte i görligaste mån förhindra invandring från asiatiska länder, framför allt från Kina.

Enligt 1923 års immigrationsakt uppmuntrades invandring av jordbrukare från ett antal "föredragna länder". Bland dessa fanns inte Estland, men 1925 tilläts invandring även därifrån. Från 1930 tilläts, på grund av nedgången i ekonomin, i stort sett ingen invandring.

Efter andra världskriget lättade man på restriktionerna och lät flyktingar ("displaced persons") från de baltiska staterna invandra till Kanada. Under perioden 1946–1955 invandrade 14 000 estländare dit.

Invandring från Rickul/Nuckö

Till Kanada flyttade, enligt kända uppgifter, under årens lopp 103 personer från Rickul/Nuckö. För 11 av dem är inflyttningsåret okänt. Dessutom vistades ett antal under en tid i Kanada, men flyttade sedan tillbaka till Estland. Två personer flyttade från USA till Kanada och åtta i den andra riktningen.

Fördelningen av invandringen per decennium och kön framgår av diagram 1. Det framgår att invandringsförloppet kan delas upp i två perioder: före och efter andra världskriget. Före andra världskriget invandrade man direkt från Estland medan invandringen efter andra världskriget utgjordes av personer som hade kommit till

Sverige före eller under kriget och därifrån flyttade vidare till Kanada. Ett fåtal invandrade också under denna period från USA.

Före andra världskriget invandrade 35 personer, varav 34 män och en kvinna. Samtliga var ogifta. Den förste, Johannes Wiberg från Paj Jonos Nibon, anlände 1912.

De stora invandringsåren var 1927 med sju, 1929 med 13 och 1930 med sju personer. Fotot nedan av blivande kanadaresenärer är taget 1929. På fotot finns 23 män, varav 14 är identifierade (se bild B410008-26 i Bildarkivet på Rickul/Nuckö Hembygdsföreningens hemsida). Det är känt att ett antal av dem kom tillbaka till Estland efter en tid och några kanske ångrade sig och aldrig kom iväg.

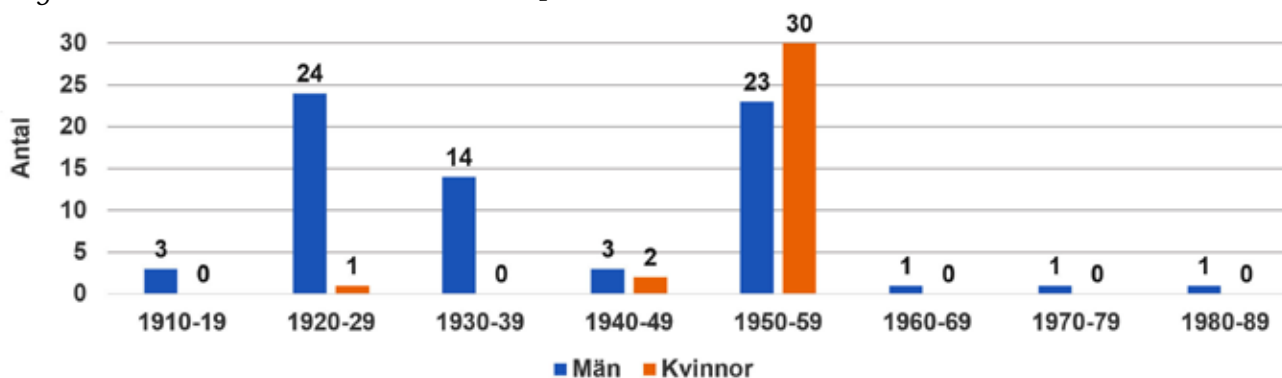
Den andra invandringsvågen till Kanada tog sin början under 1940-talets sista år och de första åren av 1950-talet. Det kalla kriget, förstärkt av koreakrigets utbrott 1950, gjorde att många estländare

Blivande kanadaresenärer 1929.

Foto: SOV:s arkiv.

Diagram 1. Antalet invandrare till Kanada per decennium.

som hade kommit till Sverige under andra världskriget kände sig osäkra och ville flytta till en säkrare plats på andra sidan Atlanten. Invandringskvoten till USA var i praktiken stängd och Kanada kvarstod som det enda alternativet.

Under 1940- och 1950-talet invandrade 58 personer, 46 män och 32 kvinnor. Av dem utvandrade senare fyra personer till USA.

Till skillnad från invandringen före andra världskriget tillhörde de flesta familjer.

Utvandring till USA

Invandringspolitik

Till USA gällde i praktiken fram till början av 1900-talet fri invandring från europeiska länder. På grund av hög invandring och stagnerande ekonomi antogs 1921 en lag, som begränsade den årliga invandringen från ett land till tre procent av det totala antalet invandrade från det landet enligt 1910 års folkräkning (census). Immigrationslagen av 1924 skärpte ytterligare gränserna för antalet invandrade per land och år. För Estland gällde antalet 116.

Enligt ”Displaced Persons Act” från 1948 tilläts 11 000 personer som hade flytt från Estland under andra världskriget att invandra till USA.

En stor del av invandrarna till USA slussades via immigrationsstationen Ellis Island, som var belägen på en ö i inloppet till hamnen i New York. Den öppnades 1892 och stängdes 1954. Under stationens verksamhetstid passerade mer än 12 miljoner immigranter genom den.

Invandring från Rickul/Nuckö

För Rickul/Nucköborna var USA det största invandrarlandet, främst under åren fram till andra världskriget. Enligt kända uppgifter invandrade 146 personer, en del via Brasilien och Kanada. Av dessa är det exakta invandringsåret känt för cirka 125. Den första kända invandraren är Anton Magnusson från Höbring Prost Storgården, som anlände 1897.

Fördelningen av invandringen per decennium framgår av diagram 2. Den större delen av de invandrade anlände under åren 1900–1929. Det stora invandringsåret var 1923 med 23 personer. Bland dem fanns åtta personer från slakten Koinberg på Roslep Seffers. Bland övriga släkter med många invandrare till USA fanns Pelmas, med 10 personer från Höbring Johans och Bergsby Bibor (varav två via Brasilien). Från Ölbäck Kro invandrade sju av nio söner till Anders Treiberg

och hans hustru Tio, varav en via Kanada.

Under åren fram till 1920 var männen till antalet helt dominerande: 66 män mot sju kvinnor. Under de resterande åren fram till andra världskriget blev förhållandet mer utjämnat, 37 mot 25. Fram till andra världskriget invandrade endast ett gift par, men tio äktenskap ingicks i USA mellan invandrade från Rickul/Nuckö-området.

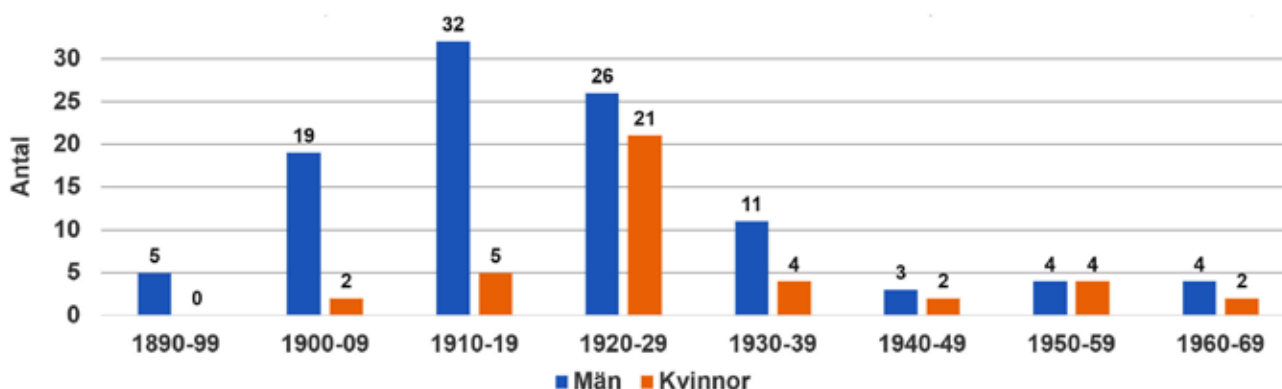
Av de invandrade 146 personerna kom 121 från Rickuls kommun. Av dem kom 36 från Roslep, 20 från Ölbäck, 19 från Höbring och 16 vardera från Bergsby och Spithamn. Endast 25 kom från Nucköområdet (de tidigare kommunerna Sutlep och Pasklep).

Vid de folkräkningar som gjordes vart tionde år i USA noterades personernas yrke. För de invandrade männen från Rickul/Nuckö anges ofta att de var timmermän (”carpenter”) inom byggbranschen.

Några av dem som invandrade under 1920-talet återvände under 1930-talets depression tillbaka till Estland. De är inte medräknade.

Sex personer flyttade på sin ålders höst till Sverige och avled här.

Diagram 2. Antalet invandrade till USA per decennium.

Riguldist ja Noarootsist ookeani taha

Göte Brunberg

Riguldi ja Noarootsi elanike jaoks, kes nägid oma tulevikku väljaspool Eestit, oli kõige käepärasem valik rännata Rootsi või Soome.

Ent oli ka neid, kes otsisid eelmise sajandi algupoolel paremat elu teistel kontinentidel. Ühed esimesed väljarändajad olid tõenäoliselt meremehed, kes kasutasid sobival hetkel võimalust „ära hüpata“. Enamiku jaoks oli emigreerimine aga kindlasti planeeritud ja hästi läbimõeldud tegevus, mida kannustas lootus paremast tulevikust ja võib-olla ka seiklushimu.

Riguldi ja Noarootsi elanike suured väljarändemaad olid USA, Kanada, Brasiilia ja Austraalia. Sinna rändas kokku umbes 270 inimest. Suur tänu Inger Nemethile, kes on põhjalikult kaardistanud andmeid USA-sse ja Kanadasse väljarännanute kohta, ning Barbro Murphyle ja Ethel Lagenstenile, kes täiendasid neid Kanadasse rännanute andmetega.

Väljaränne Brasiiliasse

Väljaränne Brasiiliasse kulmineerus 1910. aasta paiku, võib-olla koguni ühel ja samal aastal – 1908. Teadaolevalt emigreeris kolm perekonda.

Tähtsat osa mängis selles lätlane Johann (Janis) Gutmann. 1905. aastal määrasi Brasiilia võimud ta siserännuagendiks, kelle ülesandeks oli värvata São Paulo piirkonda Ida-Euroopa immigrante. Ta andis välja piltidega raamatukesi, milles kujutati Brasiiliat kõigi võimaluste maana: soodsatel tingimustel saab

maad ja see on Euroopa omast kordades viljakam. Dokumenteeritud andmetel korraldas Gutman perekond Pelmase, arvatavasti ka teiste perekondade ümberasumise.

1908. aastal emigreeris Johannes Pelmas Tuksi Bibor-talust koos naise ja üheksa lapsega. Nad sattusid Minas Gerais asuvasse Itajuba kolonistide piirkonda, kus neid ootasid ees karmid katsumused. Veidi pärast kohale jõudmist suri neli last. Asuniku elu oli raske ja Johannes Pelmas mõistis mõne aja pärast, et Brasiilias neil tulevikku ei ole ja et nad peavad Eestisse tagasi pöörduma. Tagasisõidu ajal suri Johannes Lissabonis. Ülejäänud perekond jõudis Eestisse, kust Lena emigreeris hiljem koos kõigi lastega USA-sse.

Üks nende tütardest, Elfrida Sproul on kirja pannud perekonnaloole, mis ilmus raamatus „Minnen i ljus och mörker, del 2“. Jutustuse lühendatud versioon on avaldatud neljaosalisena Noarootsi-Riguldi kodukandiühingu ajakirjas *Medlemsblad* 2001:4–2002:3.

1908. aastal emigreeris Nõval elanud Anders Engman Roosta Graisas-talust koos naise ja seitsme lapsega. Nad asusid Minas Gerais provintsi Ouri Finasse. Üsna pea suri üks poegadest ja üks tütar tuli Eestisse tagasi, ülejäänud perekond jäi paigale ja praegu elab nende järeltulijaid üle kogu Brasiilia. Nad on juba paar aastat kontaktis Eestis elavate sugulastega.

Arvatavasti samal 1908. aastal emigreeris Anders Ahlberg Norrby Mastall-talust koos naise Lena

ja viie lapsega. Nad jõudsid São Paulosse. Seal suri üks tütardest ja sündis üks poeg.

1914. aastal kolis perekond Eestisse tagasi. Üks tütar jäi Brasiiliasse.

Brasiilias olevat viibinud ja sealt naasnud ka Josef Westerholm Elbiku Rännal-talust. Lähemad andmed selle kohta aga puuduvad.

Väljaränne Austraaliasse

Austraaliasse emigreeris üheksa inimest, kõik vallalised mehed.

Dirhami metsavahikohast emigreeris kaks venda, Alexander ja Johannes Westerberg. Alexander uppus ühel kalaretkel ja Johannes langes 1918. aastal Austraalia vägedesse mobiliseerituna Belgias Ypres'i all.

Alexander ja Johannes Westerberg

Foto: Erakogu

Marina Wallin kirjeldab oma onude saatuse uurimist artiklis „Kaks Dirhami venda emigreerivad Austraaliasse“ (Noarootsi-Riguldi kodukandiühingu ajakiri *Medlemsblad* nr. 1 2007).

Väljaränne Kanadasse

Sisserännupoliitika

Kanada immigratsioonipoliitika oli üldjoontes leebe, kuid võimaluste piires püüti vältida sisserännet Aasia maadest, eelkõige Hiinast.

1923. aasta immigratsiooniakti järgi soositi põlluharijate sisserännet „soovitud maadest“. Eestit nende hulgas ei olnud, kuid 1925. aastal võimaldati sisserännet ka sealt. 1930. aastast peatati sisseränne majanduslanguse tõttu peaaegu täielikult.

Pärast Teist maailmasõda leevendati piiranguid ja lubati Balti põgenikel (*displaced persons*) Kanadasse sisse rännata. Aastatel

1946–1955 rändas sinna 14 000 eestlast.

Sisseränne Riguldist ja Noarootsist

Teadaolevalt siirdus Riguldist ja Noarootsist aastate jooksul Kanadasse 103 inimest. Neist 11 sisserändeaasta on teadmata. Lisaks sellele viibis hulk inimesi mõnda aega Kanadas, kuid pöördus seejärel Eestisse tagasi. Kaks inimest siirdus USA-st Kanadasse ja kaheksa inimest vastupidises suunas.

Sisserände jagunemine kümnenndite ja soo kaupa on toodud diagrammil 1. Näeme, et rändeprotsessi võib jagada kahte perioodi: enne ja pärast Teist maailmasõda. Enne Teist maailmasõda toimus sisseränne otse Eestist, samas kui pärast sõda rändasid sisse inimesed, kes olid sõja eel või ajal saabunud Rootsi ja liikunud sealt edasi Kanadasse. Väike hulk sisserändajaid saabus ka sel perioodil USA-st.

Enne Teist maailmasõda saabus 35 inimest, neist 34 meest ja üks naine. Kõik olid vallalised. Esimene, Johannes Wiberg Pöiakülust Jonos Nibon-talust saabus 1912. aastal.

Suured sisserändeaastad olid 1927, 1929 ja 1930 (vastavalt 7, 13 ja 7 inimest). Allpool toodud foto tulevastest Kanadasse sõitjatest on tehtud 1929. Fotol on 23 meest, kellest 14 on tuvastatud (vt. SOV kodulehe fotoarhiivis asuv foto B410008-26). Teadaolevalt pöördus osa neist mõne aja pärast Eestisse tagasi; mõned mõtlesid arvatavasti ümber ja jäidki sinna.

Teine sisserännulaine Kanadasse algas 1940. aastate lõpus ja 1950. aastate alguses. Külma sõja tõttu, mida tugevdas Korea sõja puhkemine 1950. aastal, tundsid paljud Teise maailmasõja ajal Rootsi saabunud eestlased ennast ebakindlalt ja soovisid lahkuda mõnda turvalisemasse kohta teisel pool Atlandi ookeani. Sisserändekvoot USA-sse oli praktiliselt täis ja ainsaks võimaluseks jäi Kanada.

1940.–1950. aastatel rändas Kanadasse 58 inimest (46 meest ja 32 naist). Neli inimest rändas hiljem edasi USA-sse.

Erinevalt Teise maailmasõja eelsest sisserändest oli enamikul juhtudel tegemist pereinimestega.

Tulevased Kanadasse sõitjad 1929

Foto: SOV arhiiv

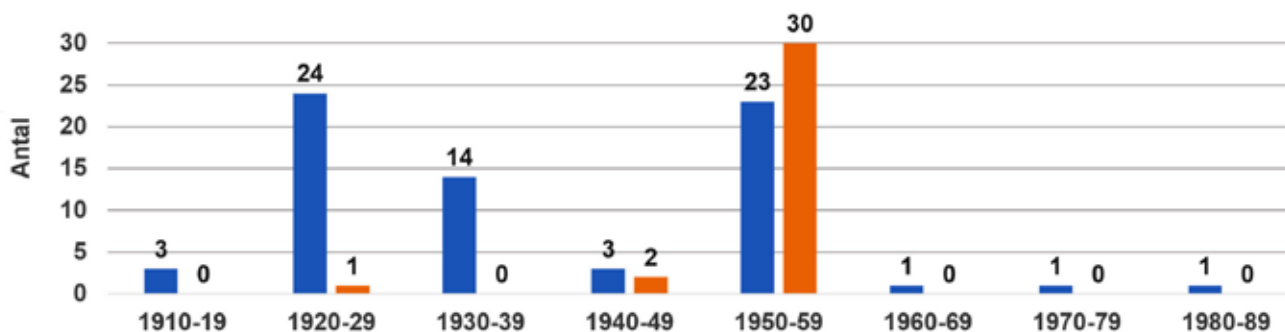

Diagramm 1. Kanadasse sisserännanute arv kümnenndite kaupa

Väljaränne USA-sse

Sisserännupoliitika

Sisseränne Euroopa maadest USA-sse oli kuni XX sajandi alguseni sisuliselt vaba. Kõrge sisserände ja stagneeruva majanduse tõttu võeti 1921. aastal vastu seadus, millega piirati iga-aastast sisserännet ühest riigist kolme protsendini vastavast riigist pärit sisserännanute koguarvust 1910. aasta rahvaloenduse (*census*) järgi. 1924. aasta immigratsiooniseadusega vähendati sisserändajate arvu riigi ja aasta kohta veelgi. Eesti kohta kehtis arv 116.

1948. aasta „Displaced Persons Act’i” kohaselt lubati USA-sse sisse rännata 11 000 Teise maailmasõja ajal Eestist põgenenud inimesel.

Suur osa sisserändajatest sisenes riiki Ellis Islandi immigratsioonikeskuse kaudu, mis asus ühel New Yorgi sadamasuus asuval saarel. See avati 1892 ja suleti 1954. Kes-

kuse tegutsemisajal liikus sellest läbi enam kui 12 miljonit immigranti.

Sisseränne Riguldist ja Noarootsist

Riguldi ja Noarootsi elanike jaoks oli USA tähtsaim väljarännumaa, seda eriti enne Teist maailmasõda. Teadaolevatel andmetel rändas sinna 146 inimest, neist osa Brasiilia ja Kanada kaudu. Täpne sisserände-aasta on teada umbes 125 inimese puhul. Esimene teadaolev sisserändaja on Anton Magnusson Höbringi Prost-Suurtalust, kes saabus 1897.

Sisserände jagunemine kümnenndite kaupa on toodud diagrammil 2. Enamik sisserännanute saabus aastatel 1900–1929. Suur sisserände-aasta oli 1923 (23 inimest, nende hulgas kaheksa inimest Rooslepa Seffers-talu Kuinbergide suguvõsast). Teiste suguvõsade seas, kust pärineb palju sisserändajaid, oli Pelmas Höbringi Johans- ja Tuksi Bibor-talust (10 inimest,

neist kaks Brasiilia kaudu). Ölbäck Kro’st rändas USA-sse seitse Anders Treibergi ja ta naise Tio poega üheksast, neist üks Kanada kaudu.

Kuni 1920. aastani domineerisid sisserändajate seas täielikult mehed: 66 meest seitsme naise vastu. Ülejäänud Teise maailmasõja eelsetel aastatel see suhe ühtlustus – 37:25. Enne Teist maailmasõda rändas USA-sse vaid üks abielupaar. Riguldist ja Noarootsist sisserännanute vahel sõlmiti aga USA-s kümme abielu.

Sisserännanud 146 inimesest pärines 121 Riguldi vallast, neist 36 Rooslepast, 20 Elbikust, 19 Höbringist, 16 Tuksist ja 16 Spithamist. Noarootsi piirkonnast (endistest Sutlepa ja Passlepa valdadest) saabus vaid 25.

USA-s iga kümne aasta järel korraldatud rahvaloendustel märgiti üles inimeste elukutse. Riguldist ja Noarootsist pärit meeste kohta teatatakse sageli, et tegemist on ehituspuseppadega (*carpenters*).

Mõned neist rändasid sisse 1920. aastatel, kuid pöördusid 1930. aastate majandussurutise ajal Eestisse tagasi. Neid siinkohal arvestatud ei ole.

Kuus inimest siirdus elu lõpus Rootsi ja suri seal.

Ellis Islandi immigratsioonikeskus 1907

Foto: Time Magazine

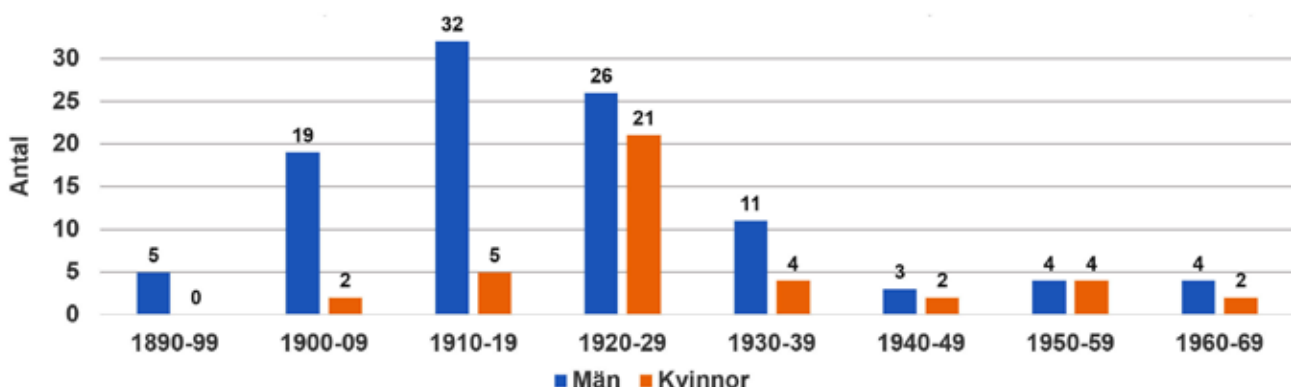

Diagramm 2. USA-sse sisserännanute arv kümnenndite kaupa

Aibolands museum i en förändrad värld

Ülo Kalm

Våren 2020 förändrades hela världen på ett ögonblick och i och med spridningen av COVID-19 och de restriktioner som infördes befann vi oss i en okänd och för oss dittills ny situation. Aibolands Museum stängde för besökare i nästan tre månader och de anställda ställde i ordning kontor i sina hem och fortsatte att arbeta på distans därifrån.

Det två år gamla projektet att brodera en fortsättning på Aibotapeten var även detta år det viktigaste arbetet för museets torsdagstanter.

Så fort restriktionerna lättade och situationen tillät det, träffades tanterna igen i museets slöjdsal och tapetens bildmotiv utökades med mera färger. Bild för bild berättar tapeten om det öde som drabbade de estlandssvenskar som blev kvar i Estland efter andra världskriget och fram till i dag. Några bilder till, så hoppas vi att tapeten blir färdig i år.

Den gamla nätboden Basta-backa på museets gård har i flera år väntat på att öppnas för besökare. Som en första åtgärd bad jag en expert bedöma vilket skick stråtakets befann sig i. Det visade sig att stråtakets inte har skonats av tidens tand, att strålagret på sina ställen bara var någon centimeter tjockt och att det fanns tecken på att regnvatten börjat tränga ned i byggnaden. Därför skulle det göras ett nytt

stråtak till nätboden. Dagöföretaget Rooproff blev de som lade den bästa offerten och byggde ett nytt stråtak. Eftersom det fattades några

*Nuckörupor som museet fått av träbåtsklubben Vikan.
Foto: Jorma Friberg.*

bjälkar i nätbodens halvbjälkestak, behövde vi bjälkar för att kunna bygga upp den del som fattades. Vi fick hjälp av Harry Kuinberg från Nuckö, som skänkte stockar från sin egen skog till museet. Tillsammans med Jorma Friberg körde vi stockarna på släpkärra till Hapsal med museets minibuss och sågade isär dem på längden. När halvbjälkarna hade kapats till rätt mått, fann de en efter en sin plats i nätboden, tills det blev ett vackert tak. Namnet på nätboden förtäljer också att fiskarna förr förvarade fisknät och andra fiskeredskap där. Under fiskesäsongen fungerade nätboden även som nattläger för fiskarna. Utifrån det gjorde vi en utställning om nätboden. Laternan från Ormsös gamla fyr står i mitten och med en elljuslampa som kan

tändas sprider den ett härligt ljus över utställningen i nätboden och genom dörren långt ut över Sadamagatan, och visar väg till museet.

För att få stöd till byggandet av ett sjöfartscentrum på Aibolands Museum deltog museet tillsammans med torsdagstanterna och frivilliga vid Nuckös kafédag på Haava talu, där vi presenterade estlandssvenskarnas kulturarv och gruppen *Naised köögis* uppträdde. Konserten sponsrades av Lääne-Nigula kommun. Fastän det var den blåsigaste dagen

på året var det många tappra som kom och vi var nöjda med dagen. Till byggandet av sjöfartscentret samlades det i fjol in totalt 6 450 euro, där den största donationen på 3 500 euro kom från Ingrid Karlssons familj. Vi är alltså tacksamma för alla donationer till stöd för sjöfartscentret.

Något av det viktigaste i estlandssvenskarnas liv var fiske och sjöfart, och därför har det under årens lopp byggts och renoverats flera estlandssvenska båtar på museet. I museets båtsamling finns följande båtar: en runöjala och en runölodja, en ormsörupa, fiskebåten Lilian från Nargö och den rågöska fiskebåten Alexander. Året innan skänkte träbåtsklubben Vikan tre nuckörupor till museet. Rauli Löppe, som ägde en ormsöjolle, hörde av sig och

ville sälja den till museet. Eftersom jollen är en rekonstruktion av en traditionell ormsöbåt och vi inte hade någon sådan båt i vår samling sedan förut, bestämde vi oss för att köpa båten för 500 euro. Alla båtägare vet vad det innebär att äga en båt. Arbetet med den tar aldrig slut. Om man har tio båtar är det en riktig utmaning! Skötseln av museets båtar stöttades av Sverigekontakt, Västervik med 3 000 kronor, som var till stor hjälp.

Hittills har vi vintertid haft museets båtar stående under presenning, vilket inte är någon idealisk lösning vid bevarande av unikt sjöfartskulturarv. De starka vindarna vid havet sliter sönder skynkena och orsakar skador på båtarna.

För att skydda båtarna bättre under vintern valde vi ut en plats att bygga ett båthus på, och jag beställde en ritning av en arkitekt. Ritningen är färdig och avstämd med Hapsals stadsförvaltning. Bygget av båthuset kommer att kosta ungefär 40 000 euro. För bygget av båthuset ansökte jag om stöd från två fonder i Sverige, men tyvärr fick båda ansökningarna negativt svar. I år har jag skickat ansökningar till nya fonder, där beslut fortfarande väntas.

Kulturministeriet beviljade 50 000 euro till renovering av museets flytkaj. Efter upphandling renoverades kajen av företaget Top Marine Infra. Eftersom priset för renoveringen genom upphandlingen blev lägre, ansökte museet om lov från Kulturministeriet att för de pengar som blivit över måla och göra i ordning kontorsbyggnaden på Sadamagatan 31. Av upphandlingen framgick det, att arbetet skulle kosta 1 700 euro mer än de överblivna pengarna, och dessa sköt Kulturministeriet till efter en kompletteringsansökan. På så vis blev flytkajen renoverad och museets kontorsbyggnad ommålad till november innan nattkylan slog till. Nästa projekt blir att på museets initiativ återinrätta namnet Galhammen och att registrera en småhamn till museet.

Rökbastun på Korsgården på Runö blev professionellt restaureerad och vi är mycket nöjda med resultatet. I år planerar vi att renovera Korsgårdens jordkällare.

Coronaviruset har också ändrat planerna för våra besökare och vi har med stor sorg tagit emot avbokningar från besöksgrupper under hela året. De har varit många! Praktiskt taget alla besöksgrupper

har ställt in sina museibesök eller skjutit upp dem till 2021. Den julmarknad och julby som planerades i Galhammen fick vi också ställa in på grund av den stora smittorisen.

Besöksgraden på museet minskade under förra året med mer än hälften från året före. 2019 hade museet totalt 10 308 besökare. 2020 var antalet besökare 5 031. I museets kulturprogram deltog 2019 843 barn, men i fjol bara 155.

Kulturföreningarna kunde ansöka om krisstöd i och med minskningen i de planerade inkomsterna. Aibolands Museum planerade för en inkomstminskning på 23 000 euro och ansökte om krisstöd från Kulturministeriet. Ministeriet fördelade 18 453 euro till museet. Tack vare det fördelade stödet kunde museet under sparsamma förhållanden hålla igång sin verksamhet i samma omfattning till årets slut.

Jag riktar mitt tack till alla som har hjälpt till i vår verksamhet och stöttat museet! Med vår gemensamma insats bevaras estlands-svenskarnas kulturarv.

Vi lever fortfarande i skuggan av COVID-19 och för att kunna garantera museets fortlevnad måste vi vara så sparsamma som möjligt. Vi väntar alla på att en gång kunna återvända till den normala ordningen.

Nyrenoverad flytkaj vid museet.

Foto: Ülo Kalm.

Rannarootsi Muuseum muutunud maailmas

Ülo Kalm

2020. aasta kevadel muutus hetkega kogu maailm ja seoses COVID-19 leviku ja kehtestatud piirangutega olime tundmatu ning meile seni kogematus olukorras. Rannarootsi Muuseum sulges pea kolmeks kuuks külastajatele ukсед ja töötajad kohandasid oma kodudes kaugtöökodukontorid ning jätkasid tööd seal.

Kaks aastat tagasi alanud projekt „Rannavaibale“ jätkuvaibate tikkimine oli ka sel aastal muuseumi neljapäevamemmede kõige tähtsam töö. Niipea, kui piirangud vähenesid ja olukord lubas, kogunesid memmed taas muuseumi käsitöötoas ja vaiba piltmotiivid täienesid uute värvidega. Piltmotiiv piltmotiivi järel jutustab vaip II Maailmasõja järel Eestisse jäänud rannarootslaste saatusest kuni tänapäevani. Veel mõned motiivid ja loodame, et tänavu saab vaip valmis.

Muuseumi õues asuv vana võrgukuur „Bastabacka“ ootas juba aastaid uste avamist külastajatele. Esimese asjana palusin eksperdil hinnata rookatusse seisukorda. Hinnangu tulemusel selgus, et ajahammas polnud rookatusel armu andnud ja kohati oli rookahi paksus vaid mõni sentimeeter ning ilmnesid esimesed märgid vihmavee tungimisest hoonesse. Nii tuli võrgukuurile uus rookatus

teha. Soodsaima pakkumise alusel ehitas uue rookatus Hiiumaa firma „Rooproff“. Kuna võrgukuuri poolpalklae osad palgid puudusid, siis vajasime palke puuduva osa kinni ehitamiseks. Appi tuli Harry Kuinberg Noarootsist, kes oma metsast palgid muuseumile kinkis. Koos Jorma Fribergiga vedasime muu-

lummatvat valgust üle võrgukuuri ekspositsiooni ja paistab uksest kaugele Sadama tänavale, juhatahes inimesi muuseumi.

Rannarootsi Muuseumi merekeskuse ehitamise toetuseks osales muuseum koos neljapäevamemmede ja vabatahtlikega Noarootsi kohvikutepäeval Haava talus, kus

tutvustasime rannarootslaste kultuuripärandit ja esines ansambel „Naised köögis“. Kontserdi korraldamist toetas Lääne-Nigula vald. Vaatamata aasta kõige tormisemale ilmale, oli vapraid osalejaid palju ja jäime üritusega rahule. Merekeskuse ehituse toetuseks laekus eelmisel aastal kokku 6 450 €, millest suurimaks toetuseks oli Ingrid Karlssoni pere

toetus summas 3 500 €. Jätkuvalt oleme tänulikud kõikide merekeskuse toetuseks tehtud annetuste eest.

Rannarootslaste elu üheks oluliseks osaks oli kalapüük ja meresõit, nii on muuseumis aastate jooksul ehitatud ja renoveeritud mitmeid rannarootslaste puupaate. Muuseumi paadikogus on järgmised paadid: Ruhnu jaala ja lodja, Vormsi ruup, Naissaare kaluripaati „Lilian“ ja Pakri saarte tüüpi kaluripaati „Alexander“. Eelmisel aastal kinkis puulaevaselts „Vikan“ muuseumile kolm Noarootsi ruupa

Võrgukuur seest
Foto: Jorma Friberg

seumi minibussi järelkäru palgid Haapsallu ja saagisime piki palki lõhki. Poolpalgid õigesse mõõtu tahutud, leidsid nad üksteise järel koha võrgukuuri laes, kuni ilus lagi oligi valmis. Võrgukuuri nimigi ütleb, et vanasti hoidsid kalurid seal kalavõrke ja muid kalapüügi vahendeid. Kalapüügi hooajal pakkus võrgukuur ka kaluritele öömaja. Sellest lähtuvalt kujundasime võrgukuuri teemakohase näituse, mille keskpunktiks on kunagise Vormsi majaka tule latern, mis elektripirni süütamisel jagab

Muuseumi poole pöördus Vormsi julla omanik Rauli Lõppe sooviga müüa paat muuseumile. Kuna julla on rekonstruktsioon traditsioonilisest Vormsi paadist ja meie kogus seda tüüpi paati varem polnud, siis otsustasime paadi 500€ eest soetada. Kõik paadiomanikud teavad, mida tähendab paadi omamine. Töö paadi juures ei lõpe kunagi. Kui sul on 10 paati, on see tõsine väljakutse! Muuseumi paatide hooldust toetas Sverigekontakt Västervik 3 000 SEK-ga, millest oli suur abi.

Siiani oleme muuseumi paate talvel hoidnud õues presendi all, mis ei ole unikaalse merekultuuripärandi hoidmiseks hea lahendus. Mereäärsed tugevad tuuled lõhuvad katteid ja tekitavad kahjustusi paatidele.

Paatide paremaks üle talve hoidmiseks valisime välja koha paadikuuri ehitamiseks ja tellisin arhitektilt ehitusprojekti. Ehitusprojekt on valmis ja kooskõlastatud Haapsalu Linnavalitsusega. Paadikuuri ehitamine maksab ca 40 000€. Paadikuuri ehitamiseks taotlesin toetust kahest Rootsi fondist, kahjuks mõlemad taotlused said negatiivse vastuse. Tänavu olen saatnud taotlused uutele fondidele, mis alles ootavad otsuseid.

Kultuuriministeerium eraldas muuseumi ujuvkai renoveerimiseks 50 000€. Hanke tulemusel renoveeris kai firma Top Marine Infra. Kuna hanke tulemusel kai renoveerimise summa vähenes, taotles muuseum Kultuuriministeeriumilt luba kasutamata summa eest värvida ja korrastada kontori-maja Sadama 31. Hanke tulemusel selgus, et tööd lähevad kasutamata summast 1 700€ kallimaks, mille täiendava taotluse alusel eraldas Kultuuriministeerium. Nii said enne öökülmade saabumist novembriks renoveeritud ujuvkai ja

üle värvitud muuseumi kontori-maja. Järgmine projekt on muuseumi algatusel Vanasadama nime taastamine ja muuseumi juurde väikesadama registreerimine.

Ruhnu Korsi talu suitsusaun sai taastatud professionaalselt ja tulemusega oleme väga rahul. Tänavu planeerime renoveerida Korsi talu maakeldri.

Koroonaviirus muutis ka meie küllastajate plaane ja suure kur-busega saabus kogu aasta vältel grupiküllastuste broneeringute tühistamisi. Neid oli palju! Praktiliselt kõik grupid jätsid muuseumi küllastuse ära või lükkasid edasi 2021. aastasse. Aasta lõpus planeeritud Vanasadama jõuluturu ja jõulumaa pidime samuti suure nakkusohu tõttu ära jätma.

Muuseumi küllastatavus kahanes eelmisel aastal üle poole, võrreldes varasema aastaga. 2019. aastal külastas muuseumi kokku 10 308 inimest. 2020. aastal oli küllastajaid 5031. Muuseumi haridusprogrammides osales 2019. aastal 843 ja eelmisel aastal vaid 155 last.

Vormsi julla

Foto: Jorma Friberg

Kultuuriasutustel oli võimalik taotleda kriisiabi toetust, seoses planeeritud tulude vähenemisega. Rannarootsi Muuseum planeeris tulude vähenemise 23 000€ ja taotles Kultuuriministeeriumilt kriisiabi toetust. Ministeerium eraldas muuseumile 18 453€. Tänu eraldatud toetusele oli muuseumil võimalik jätkata kokkuhoiu tingimustes tegevust samas mahus kuni aasta lõpuni.

Täna kõiki, kes meie tegemistele on kaasa aidanud ja muuseumit toetanud! Üheskoos panustades saab rannarootslaste kultuuripärand hoitud.

Jätkuvalt elame COVID-19 meelevallas ja muuseumi jätkusuutliku tegevuse tagamiseks peame elama nii kokkuhoidlikult kui võimalik. Me kõik ootame, et ükskord saame pöörduda tagasi normaalse elukorralduse juurde.

Vinterglädje på isen i gamla hamnen i Hapsal

Lydia Kalda

Coronavirus har begränsat aktiviteterna på Aibolands museum, men lyckligtvis var det möjligt att anordna en familjedag utomhus. Den efterlängtade dagen kom den 6 februari, och den här gången välsignades vi med ett riktigt vackert vinterväder. Viken var täckt med tjock och stark is och Ülo och Jorma kunde bygga två iskaruseller för barnen. Från den stora mängden snö kunde man också göra en kälkbacke till barnen. Det var mycket kallt och det fick kinderna att bli röda. Vinterfesten började med att vi tände en stor eld, där julgranarna från Hapsal fick ett värdigt slut. Familjedagens alla roliga aktiviteter styrdes av museets direktör Ülo och en mysig jultomte. Trots kylan spelade Enrik Visla livligt på dragspelet på gården.

Det har blivit en tradition att goda partners kommer till vår hjälp på familjedagen. Livräddare gjorde isträning och lärde ut hur man hjälper sig själv om man skulle gå genom isen. Mycket spänning åstadkoms av livräddningshundarna som drog barnen på en släde. Polisen glädde de små gästerna med skoteråkning, och lejonet Leo

Det fanns möjlighet att åka hundspann på isen.

Foto: Jorma Friberg.

delade ut godis. På isen brummade hydrokoptern och de stora motorcyklarna från den närliggande motorcykelklubben. Inför familjedagen ökade också Aibolands museum sin flotta och köpte tio sparkar, som man kunde tävla bra med. Anu och torsdagstanterna var i mattältet, där alla kunde hitta något som föll dem i smaken. Det fanns också ett urval av våra speciella rätter – estlandssvenskarnas fiskar, krämig laxsoppa och pannkakor. När kylan kröp in under huden blev man varm av den heta bärglöggen från Haavagården.

Om det vackra vintervädret fortsätter kan man fortsätta njuta av vinterglädjen i museets trädgård även efter familjedagen. Man kan

åka iskarusell och hyra spark. På fettisdagen snöade det och barn från Ridala besökte vår vinternöjespark och det var mycket glädje. Karusellerna snurrade kontinuerligt i över en timme. Och glädjen med att åka i karusellen hade nog fortsatt men tills sist lockade de nybakade fettisdagsbullarna barnen att ta rast. Picknicken i snön blev lyckad. Det stod inte helt klart var vispgrädden slutade och snön började.

Det finns anledning att vara tacksam och glad. Barnens glittrande ögon var det största tacket. Tack alla, gemensamt kan vi göra mirakel!

Aibolands museums dörr och hjärta är öppet för besökare. God hälsa och lyckligt möte önskar vi er alla!

Det fanns också möjlighet att åka efter en scooter.

Foto: Jorma Friberg.

Talverõõmud Haapsalu Vanasadama jääl

Lydia Kalda

Koroonaviirus on seadnud Rannarootsi muuseumi tegevusele tugevad piirid, kuid perepäeva korraldamine vabas õhus osutus õnneks võimalikuks. Oodatud päev koitis 6. veebruaril ja sel korral õnnistati meid tõeliselt ilusa talveilmaga. Tagalahe oli kaanetanud tugev jää ning Ülo ja Jorma said lastele ehitada kaks jääkarusselli. Lumerohkusest sündis koguni lastele kelgumägi. Külma oli parasjagu, mis põsed ilusasti punetama pani. Talvepidu algas suure lõkke süütamisega, kus haapsallaste kuused uhke lõpu leidsid. Perepäeva melu hoidsid koos muuseumi peremees Ülo ja muhe jõuluvana. Hoolimata pakasest, kõlas üle õue Enrik Visla elav lõõtsamäng.

Nagu juba traditsiooniks on saanud, tulid meile perepäeval

appi ka head koostööpartnerid. Merepäästjad tegid jääkoolituse ja õpetasid, kuidas läbi jää kukkudes end aidata. Palju elevust tõid kaasa vetelpäästekoerad, kes lapsi kelgul sõidutasid. Politsei rõõmustas väikseid külalisi lumesaani sõiduga ning Lõvi Leo jagas kommi. Jää peal põrisesid hüdrokepter ja naabri motoklubi uhked mootorrattad. Rannarootsi muuseum suurendas perepäeva eel ka oma masinaparki ja ostis kümme tõukekelku, mis võistlustel toredasti sisse sõideti. Anu ja neljapäevamemmed olid ametis kohvikutelgis, kust igaüks midagi meelepärast leidis. Valikus olid ka meie firmaroad – rannarootslaste kala, koorene lõhesupp ja pannkoogid. Kui külm naha vahele puged, sai sooja Haava talu kuumast marjaglögist.

Kuna ilusad talveilmad on jätkunud, siis sai talverõõme nautida muuseumi aias ka pärast perepäeva, sõita jääkarusselliga ja rentida tõukekelkusi. Vastlapäeval sadas laia lund ja meie talvist lõbustusparki olid külastamas Ridala lapsed ja rõõmu oli palju. Karussellid keerlesid katkematult üle tunni. Ja sõidurõõmu oleks veelgi jagunud... kuni lõpuks ahvatlevad vastlakuklid lapsed sööma meelitasid. Piknik lumes oli tore. Polnud arugi saada, kust lõppes vahukoor ja algas lumi.

On põhjust olla tänulik ja rõõmus. Laste säravad silmad on suurim tänu. Aitäh kõigile, koostegemisest sünnivad imed.

Rannarootsi muuseumi ukсед ja süda on külastajatele valla. Tugevat tervist ja rõõmsa kohtumiseni!

Rannarootsi muuseumi perepäev pakkus tegevust nii suurtele kui väikestele
Foto: Jorma Friberg

Kapellet på Vilivalla kyrkogård

Elna Siimberg

Vid landsvägen mellan Kors kyrkby och Vippal i Lääne-Harju kommun, i Vilivalla by, ligger Vilivalla bys kyrkogård. Kyrkogården är ett statligt kulturminnesmärke.

Kyrkogården omgärdas av en kallmur av natursten. Gravvårdarna gör kyrkogården speciell. Där finns kors smidda av fabriksjärn, även ett smitt hjulkors och gjutjärnskors. Hjulkors och gravmonument huggna i kalksten, smidda staket och kedjestaket med granitstolpar. Och naturligtvis träkors, varav några enstaka är mycket välbevarade.

Tyvärr tar tiden ut sin rätt och många gravvårdar har fallit omkull eller brutits ned. Den äldsta grav man känner till är från 1638. I mitten av kyrkogårdens nordostdel, som vetter mot landsvägen, finns det en ingång med träport, och mitt emot denna ett kapell. Kapellet har kalkväggar och sadeltak. Kyrkogården täcks av hög grönska.

Kyrkogården ligger i Vippals gamla svenskbygd och de flesta av de begravda är också ättlingar till estlandssvenskar.

Gravkapellet antas ha byggts på 1700-talet. I väggens beläggning är det inristat ett årtal, som kan läsas som 1774. Det stämmer överens med början på storhetstiden för gravkapell under godsen. Det kan dock vara så att det inte var som begravningsplats för godset Vippal som kapellet fungerade först. Detta tyder den igenmurade öppningen i den bakre väggen på. Man kan anta att det från början gick att gå – eller snarare köra – igenom byggnaden,

*Kapellet på Vilivalla kyrkogård vintertid
Foto: Elna Siimberg*

och en sådan byggnad passar inte som gravkapell.

Man vet att byggnaden blev gravkapell senast 1852. Då begravdes här Gustav von Knorring (1785–1852), som var godsherre i Vippal, och sedermera hans hustru Elisabeth, som var dotter i familjen von Ramm och dog 1863.

Det verkar som grunden under kapellet var indelad i sex gravkammare avskilda av stenväggar. Det är okänt hur många gravar det har funnits i kamrarna.

Det är värt att lägga märke till kapellets klocka – enligt påskriften var det en gåva från Vippal-bonden Maddis (Eknes) den 1 juni 1859. Att klockan hamnade i det förnäma kapellet kan ha att göra med Gustav von Knorrings vänliga inställning till bönderna, som bland annat kom till uttryck i att han öppnade ett hem för utsatta barn.

Runt 1845 grundade Gustav von Knorring en fattigvårdsskola. Från barnhemmet tog skolan emot tolv barn per år. Undervisningen skedde på tyska. Skolan var öp-

pen ända till 1912 och flyttades sedan till Kose-Uuemõisa. Om skolan berättas det mycket enligt muntlig tradition.

Själv hade han inga barn. Och han lät då bygga detta hus och testamenterade dess kapital till de utsatta barnen, och på det kapitalet fick han så mycket ränta, att på dessa procent tolv barn fick underhåll där. De hade en skolfröken och de fick bra undervisning. Ett par barn kom härifrån också.

Av Vippal kommuns protokollbok framgår det att kommunfullmäktige den 8 februari 1914 beslöt att betala ett bistånd på totalt 36 rubel av procenten på det kapital som den avlidne von Knorring hade skänkt till Vippal kommuns utsatta. Således sörjde han inte bara för underhållet av barnen i den fattigvårdsskola som han själv hade grundat, utan hans medel var till hjälp för fattiga även länge efter hans död.

Före sin död uttryckte Gustav von Knorring en önskan om att hans hjärta skulle opereras ut ur

hans bröst och begravas i en liten ask i fattigvårdsskolans trädgård. Denna önskan ska också ha tillmötesgått, och Gustav von Knorrings hjärta begravdes balsamerat i en zinkask i ett hörn av trädgården. Man kan där nu se platsen där hjärtat i asken är begravt. Två ekar växer på ena sidan och jordhålan är stenfodrad. Hjärtat med asken har blivit stulet. Det lär ha gått ett rykte om att asken som hjärtat låg i var av guld. Varför Gustav von Knorringska ha uttryckt en så egendomlig önskan vet allmoggen att berätta, att

Vilivalla kyrkogård.

Foto: Elena Koldits. 12 september 2014.

Wikipedia.

Gustav von Knorringska ha varit ganska vidskeplig (man kan också säga: tro-

ende), och trott, att han på grund av många synder efter döden skulle kunna komma att lida av samvetsqual. För att undvika detta, ska han ha låtit lägga hjärtat för sig.

Mycket mer sannolikt verkar det dock ha varit, att fattigvårdsskolan samt uppförandet och ledningen av den verkligen blev en riktig hjärtesak för Gustav von Knorringska och att det var därför han ska ha låtit begrava sitt hjärta i fattigvårdsskolans trädgård. EKLA, f 200, m 19:2, l 38/40 Johann Dunkel, från Vilivalla by, klockare i Kors församling, 65 år, och Jüri Nahk från Ängesbyn, 87 år, f.d. lärare.

Huset ligger i närheten av kapellet och är, vilket framgår av bilden, i gott skick än i dag. Här fanns en gång Vippals skogsförvaltningskontor och även bostäder åt de anställda. Nu används huset som bostadshus.

Det k-märkta kapellet brändes ned på natten den 1 januari 2009. Före branden fanns det föremål av historiskt värde i kapellet, såsom en klocka (1859), gravvårdar (1852 och 1863), ett stenkors (1860), två väggljusstakar, smidda kors och metallkransar. I branden förstördes

portens ena dörr, klockluckan, ett av fönstren, till viss del golvet och taket. Ingen skyldig har hittats.

Padis kommun beställde en restaureringsplan av Rändmeister OÜ och upprättade ett särskilt konto för insamling av medel. Planen var färdig under andra halvan av 2010. Därefter fick kapellet nytt tak.

Sommaren 2020 firade vi Vilivalla kyrkogårdsdag som vi

Hemmet för utsatta barn i Vilivalla by.

Foto: A. Palu, 13 mars 2015.

Wikipedia.

brukar, på estniska och svenska. När den officiella delen var över drack vi kaffe och diskuterade med Svenska S:t Mikaelsskyrkans präst Patrik Göransson och Kors kyrkas präst Annika Laats hur kapellet skulle kunna få en plats på Vippal-svenskarnas karta och berätta någonting för dem som kommer förbi. I september träffade vi Jaanus Saat, som nu är kommundirektör i Lääne-Harju kommun. Kommunen stödde vår plan. Nu har kapellet nya dörrar, klockkammarens lucka är reparerad och fönstren är hela.

På ett möte i Kors församlingshus i februari i år diskuterade fortsättningen på projektet. Vi enades i en önskan om att vägfarare om sommaren skulle kunna gå in i kapellet och se och höra minnen om dem som vilar på Vilivalla kyrkogård eller om människor härifrån som får sin sista vila på annat håll i den vida världen.

Vilivalla kalmistu kabel

Elna Siimberg

Harju-Risti ja Vihterpalu vahelise maantee ääres Lääne-Harju vallas, Vilivalla külas, asub Vilivalla külakalmistu. Kalmistu on riiklik kultuurimälestis.

Kalmistu on piiratud sideaineta laotud maakivipiirdega. Hauatähiste pooldest on kalmistu haruldane. Seal leidub vabrikurauast sepietatud riste, ka sepietatud ratasrist ning valatud rauast riste. Lubjakivist raiutud ratasriste ja hauasambaid, sepietatud piirdeaedu haudadel ja üks graniitpostidel kettipiire. Ja muidugi puitriste, millest mõni on väga hästi säilinud.

Kahjuks aeg teeb oma töö ja paljud hauatähised on ümber kukkunud või hävinenud. Vanim teadaolev haud pärineb aastast 1638. Kalmistu maanteepoolse, kirdeserva keskosas on puitväravaga sissepääs, mille vastas asub kabel. Kabel on krohvitud paeseinte ja viilkatusega. Kalmistu on kaetud kõrghaljastusega.

Kalmistu asub vanal Vihterpalu rannarootslaste asualal ning enamik maetuid ongi nende järeltulijad.

Kalmistu kabeli oletatav ehitusaeg on 18. sajand. Seinal on krohvi sisse uurendatud daatum, mida võib lugeda „1774“. See sobib mõisate matusekabelite ehitamise kõrgaja algusega. Siiski on võimalik, et kabeli esimeseks funktsiooniks ei olnud Vihterpalu mõisa matmispaik. Sellele osutab kinni müüritud ava tagaseinas. Võib arvata, et hoone oli algselt

läbikäidav või pigem – sõidetav, ja see ei sobiks matusekabeliks.

On teada, et hiljemalt 1852. aastal sai hoonest matusekabel. Siis maeti siia Vihterpalu mõisahärra Gustav von Knorring (1785–1852) ja hiljem tema abikaasa, 1863. aastal surnud von Rammide tütar Elisabeth.

von Knorringute hauaplaadid kabelis enne põlengut, juuli 2003

Näib, et enne neid matuseid oli kabeli põrandaalune jagatud kuueks kiviseintega eraldatud hauakambriks. Matuste hulk kambrites ei ole teada.

Tähelepanuväärne on kabeli kell – pealiskirja kohaselt annetas selle Vihterpalu talupoeg Maddis (Eknes) 1. juunil 1859. Kella satumine sakste kabelisse võis olla seotud Gustav von Knorringu talupoja-sõbralikkusega, mis muu-

hulgas avaldus vaeslaste varjupaiga rajamises.

Vaestekooli asutas Gustav von Knorring 1845. aasta paiku. Varjupaiga kooli võetud igal aastal vastu 12 last. Õppetöö toimus saksa keeles. Kool töötas 1912. aastani ja viidi siis üle Kose-Uuemõisa. Kooli kohta on rahvasuus mitmeid jutte räägitud.

Temal endal lapsi ei olnud. Ja tema laskis siis selle maja ehitada ja pärandas selle kapitali kõik vaestelastele ja sellest kapitalist sai ta nii palju intresse, et selle protsentidega sai kaksteist last üleval peetud siin. Koolipreili oli neil ja nad said hästi koolitatud. Paar last oli siitsamast ka.

Vihterpalu valla protokolliraamatust nähtub, et 8. veebruaril 1914. aastal otsustas volikogu valla vaeslastele surnud von Knorringi poolt Vihterpalu valla vaeslaste heaks kingitud kapitali protsentidest maksta abiraha, kokku 36 rubla. Seega ei hoolinud ta ainult oma loodud Vaestekooli laste ülalpidamisest, vaid tema toetus abistas vaeseid veel kaua peale tema surma.

Enne surma Gustav von Knorring avaldanud soovi, et tema süda opereeritakse peale surma rinna koopast ja maetakse ühe karbikese vaestekooli rohuaeda maa sisse. See soov olevat ka täidetud ja Gustav von Knorringi süda maeti tsink karbikese balsameeritud rohuaia nurka. Praegu sääl on näha koht, kus süda on karbikese-

ga maetud. Kaks tamme kasvavad kummalgi pool ja auk maa sees on vooderdatud kividega. Süda ühes karbikesega on varastatud ära. Olevat tekkinud kuulujutt, et karp, millesse süda paigutatud, olevat kullast. Miks Gustav von Knorring sarnast omapärast soovi avaldas, selle kohta rahvas teab rääkida, et Gustav von Knorring olnud muuseas kaunis ebausklik (võib ka öelda: usklik) ja arvanud, et paljude eksimuste tõttu elus tema pääle surma saaks kannatama südame tunnustuse piina. Et seda vältida, ta on lasknud südame hoopis kõrvaldada.

Palju tõenäolikum näib olevat siiski see, et vaestekool, selle ehitamine ja juhtimine oli Gustav von Knorring'ile tõesti nagu "südame külge kasvanud" ja sellepärast lasknud ta oma südame matta vaestekooli rohuaeda. EKLA, f 200, m 19:2, l 38/40 Johann Dunkel Vilivalla k. Risti köster 65 a ja Jüri Nahk Änglema k. 87 a, end. kooliõpetaja. Koguja Rudolf Zimmermann 1932.

Hoone asub kabeli lähedal ja on tänaseni heas korras nagu lisatud fotolt näha. Seal asus kunagi Vihterpalu metskonna kontor ja

Ajaleht Harju Elu, 9. jaanuar 2009

ka töötajate eluruumid. Praegu kasutusel elamuna.

Muinsuskaitse all olev kabel süüdati 2009. aasta 1. jaanuari öösel. Enne süütamist leidis kabelis ajaloolist väärtust omavaid esemeid nagu kell (1859), hauaplaadid (1852 ja 1863), kivirist (1860), kaks küünlabraad, sepisriste ja metallpärgi. Tules hävis ukse vasak tiib, kellaluuk, üks akendest, osaliselt põrand ja katus. Süüdlast ei leitud.

Padise vald tellis Rändmeister OÜ-lt Vilivalla kabeli restaureerimise projekti ja avas eriarve rahaliste vahendite kogumiseks. Projekt valmis 2010. aasta teises pooles. Seejärel sai kabel uue katuse.

2020. aasta suvel pidasime Vilivalla kalmistupäeva, nagu meil kombeks, eesti ja rootsi keeles. Peale ametliku osa lõppu jõime kohvi ja arutasime Rootsi-Mihkli kiriku õpetaja Patrik Göranssoni ja Risti kiriku õpetaja Annika Laatsiga, kuidas kabel võiks kujuneda tähiseks Vihterpalu rannarootslaste kaardil ja möödujatele midagi jutustada. Septembris kohtusime valla – nüüdseks Lääne-Harju - vallavanema Jaanus Saatiga. Vald toetas meie plaani. Nüüdseks on

Aken, millist minu põlvkond ei mäleta, on mõisahärra vääriline

Foto: Elna Siimberg 31. detsember 2020

kabelil uued ukсед, kellaruumi luuk on taastatud, aknad on ees.

Kohtumisel käesoleva aasta veebruaris Risti kogudusemajas arutasime, kuidas projektiga edasi minna. Meie ühine soov oli, et suvel võiksid teelised kabelisse sisse astuda ja vaadata – kuulata mälestusi neist, kes puhkavad Vilivalla kalmistul või siitkandi inimestest, kes leidnud viimse rahupaiga mujal laias ilmas.

Puurist Vilivalla kalmistul

Foto: Elena Koldits, 14. september 2014

Kabeli uued ukсед ja kellaluugid

Foto: Elna Siimberg 31. detsember 2020

Ormsö kulturläger gick på besök

Kristina Rajando

Vi har anordnat kulturläger på Ormsö sedan år 2000. Fram till 2015 inriktade de sig främst på att lära känna naturen på ön. Från och med 2015 har det centrala i lägerverksamheten varit Ormsös och den estlandssvenska traditionella kulturen (däribland naturkultur), och den som har deltagit i lägret har blivit en hembygdens kulturforskare.

Lägret har hållits på Ormsö Jaktsällskaps mark i Sviby, och för inomhusaktiviteterna har vi haft Ormsö Hembygdsgård till vårt förfogande. Vi är Ormsö Jaktsällskap och Ormsö Hembygdsgård mycket tacksamma för det!

Varje år riktar vi in oss på ett visst ämne. Till exempel kallades lägret 2018 för *Inflätade*, och där tittade vi bredare på den traditionella kulturen som helhet, och forskningsämnet var olika flätningstekniker (flätor, rep, stolbottnar, nät o.l.). Temat för lägret 2019 var ”Vi går på besök!”. Vi lärde känna västra Ormsös bygdehistoria och lokala kulturarv och lärde oss att baka kornmjölsbröd, samla kraft-

fulla örter till te och göra bröllopskors och flätband från Ormsö. Vi besökte ormsösvenskan Elisabeth Hedfors gård Kampesa och den nutida ormsösvenskan Ege Kanarbiks gård Kanarvik i Kärrslätt och Kahro Talls Tallgården i Magnushov. Vi fick veta mycket om gårdarnas historia och nutid.

I juli 2020 hölls kulturlägret *Vi går på besök 2*. 51 kulturforskare i åldern 8–15 år tog del av kulturen och lägret!

Lägret arrangerades av en grupp bestående av Annika Adams, Henry Timusk, Jana Kokk, Kairi Aavere, Oliver Kennik och Kristina Rajando. God mat lagades och levererades av Ormsö daghem och grundskolans kock Alla Lääts.

Medan vi 2019 lärde känna västra Ormsö bekantade vi oss denna gång med byarna på östra Ormsö. Vi besökte bybor och sökte svar på våra frågor direkt från dem.

När man ska gå på besök måste man ju förbereda sig på alla sätt. Vi planlade också verksamheten för hela lägret utifrån bygdetradi-

tionerna. Barnen delades in mellan fyra byar och varje tält blev till en gård. Både byar och gårdar bar ormsösvenska namn. Man fick lära sig vanliga ormsösvenska ord och uttryck och skulle använda dem under hela lägret. Till vår hjälp hade vi en liten egenhändigt sammanställd ormsösvensk-estnisk ordlista med grundläggande ordförråd och uttryck. Här vill vi tacka Toivo Tomingas, som i sina *Ormsö blods* antologier har gjort det ormsösvenska ordförrådet tillgängligt för oss på estniska.

Alla barn fick inför lägret befattningar som hänger samman med byn och gårdslivet (t ex byäldste, byäldstens handgångne man/byskvallrare, eldningsmästare, ordningsmän och korvskärare, d.v.s. matutdelare). Varje by gjorde som grupparbete och med familjemärken från Ormsö som förlagor ett bymärke, som sedan trycktes på lägerflaggan.

Och det är ju inte bara att komma till lägret för att kunna bli en riktig lägerdeltagare! Därför har vi alltid en rad prövningar som

Vi gick på besök till Berggrens gård i Norrby

Foto: Kairi Aavere

man måste igenom för att erkännas som en äkta lägerdeltagare. Den här gången fick vi hjälp av Lina Jutt från Hosby, som i en lastbil från den estniska militären körde oss till kusten vid Norrby och sedan tillbaka till lägret för att vi skulle få komma till Lill-Tjuka via havet. Vad som hände sedan vet bara de som var där...

Till färdkost och gåvor lärde vi oss att mala säd på en kvarnsten och blanda till skrädmjöl, som vi gjorde svenska munsbitar av, och vi samlade kraftfulla örter till te, gjorde klädnypor och små folkinstrument av trä, tvinnade flätor och vek presentaskar.

Vi besökte ormsösvensken Jonne och Olger Berggren på Mangesgården i Norrby och Harri Rosenblad på Nimasgården i Diby. Vi fick lära känna byns, gårdarnas och familjens historia och nutid och mer i detalj om biodling och fiske. Vi fick ett jättefint mottagande i byarna och en innehållsrik tid tillsammans! Stort tack till Reet, Olger, Jonne och Harri!

Under dagarna på lägret förberedde vi oss inför vår högtidliga torsdagskväll tillsammans, då vi själva väntade besök av folk och familjer från ön. Till vår hjälp kom folkmusiker, och flickorna under Annika Mändmaas och pojarna under Kulno Malvas ledning fick lära sig folksånger och folkmusik. Under läraren Annika Adams ledning undervisades det i folkdans. Dessutom hade varje by till uppgift att sätta upp en kort pjäs om Ormsö utifrån vad de hade fått höra i byarna och få med alla bybor i pjäsen.

Dessa pjäser var så stämningsfulla och smarta uttänkta! Allt det de lärt sig formade sig till en stämningsfull och vacker konsertkväll och byfest på Ormsö Hembygdsgårds uteplats, dit ett stort antal av lägerdeltagarnas familjer och andra öbor kom.

2021 tänker vi fortsätta vår kulturlägertradition, och vi förbereder *Vi går på besök 3*, där vi ska

lära känna ännu fler av öns byar (Borrby, Hullo och Håkabackan).

Som en viktig del av lägret fortsätter vi även att använda den ormsösvensk-estniska ordlista, som har skapats särskilt för läroverksamheten på barnlägret och som vi också försöker utöka utifrån lägrets huvudtema. Vi tycker också att det är viktigt att klara sig själv i naturen och samhället, och därför övernattar vi i tält, och lägerverksamheten efterliknar bygdeliv (lägerplatsen är indelad i fyra stora byar, varje tält är en gård, i byn har man traditionella yrken osv.). Under lägret eller som en följd av lägerverksamheten vill vi alltid bidra till bekantandet med den

lokala kulturen. För det ändamålet finns det en åretruntutställning, offentliga konserter eller hantverksskurser, läromedel för samarbete med skolan på orten eller till och med talkon för att göra i ordning en viss plats.

Sammantaget kan vi som lägerarrangörer bara glädja oss, för alla år och dagar tillsammans med de unga glitterögda och alltigenom modiga hembygdens kulturforskare ger oss en obeskrivlig, allt överträffande känsla som varar länge. Ormsös kultur är så rik och mångskiktig, att vi till varje läger alltid hittar något nytt i den att ösa ur. Vi vill verkligen att våra lägerdeltagare ska växa upp och verka med medvetenhet och känsla utifrån sitt kulturarv. Vi vill tacka alla från Ormsö som har gjort det till sin hjärtesak att fördjupa, bevara och dela med sig av Ormsös ursprungskultur! På så vis har vi något att undersöka och i vår tur föra vidare.

Kulturlägers arrangörer vill tacka alla som har stöttat vår verksamhet med goda ord och hjälpinsatser!

Vi vill även tacka Ormsö kommun, Estlands Kulturkapital, Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning och Saarte Pärimuskuultuur för finansiellt stöd.

Bild: En festlig kväll tillsammans med föräldrar och bybor på Ormsö gårdsmuseums gård

Foto: Henry Timusk

Vormsi Kultuurilaager käis külas

Kristina Rajando

Oleme Vormsil korraldanud lastelaagreid alates 2000. aastast, mis keskendusid kuni 2015. aastani peamiselt saare looduse tundmaõppimisele. Alates 2015. aastast on laagritegevuse keskseks sisuks traditsiooniline Vormsi/rannarootsi kultuur (sealhulgas looduskultuur) ja laagrilisest saab kodupaiga kultuuriuurija.

Meie laagriplatsiks on olnud Vormsi Jahiseltsi territoorium Svibys ning sisutegevuste staabiks Vormsi Talumuuseum. Oleme väga tänulikud Vormsi Jahiseltsile ja Vormsi Talumuuseumile!

Igal aastal keskendume kindlale teemale. Nii näiteks kandis 2018. aasta laager pealkirja „Sisse põimitud”, millega avasime laiemalt pärimuskultuuri tervikut ning uurimisteemadeks olid erinevad põimetehnikad (patsid, köied, toolipõhjad, võrgud jms). 2019. aastal oli laagri teemaks „Läki külla!“. Tutvusime lääneringi külade ajaloo ja kohapärimusega ning õppisime külakostiks valmistama karaskit, koguma väekaid teetaimi ning valmistama Vormsi pulmariste, põimepaelu. Külastasime vormsirootslase Elisabeth Hedforsi Kampesa talu ja tänase vormsirootslase Ege Kanarbiku Kanarbiku talu Kersletis ning Kahro Talli Talli talu Suuremõisas. Saime palju teada talude ajaloo ja tänapäevast.

2020. aasta juulis toimus kultuurilaager „Läki külla 2!“. Kultuurist ja laagrist võttis osa 51 kultuuriuurijat vanuses 8–15!

Kamajahu valmistamine käsikivil Vormsi talumuuseumis

Foto: Jana Kokk

Laagri korraldustoimkonda kuulusid Annika Adams, Henry Timusk, Jana Kokk, Kairi Aavere, Oliver Kennik ja Kristina Rajando. Maitsvad toidud valmistas ja tõi kohale Vormsi Lasteaed-Põhikooli kokk Alla Lääts.

Kui 2019. aastal tutvusime lääneringi, siis sel korral idaringi küladega. Käisime külas ning otsisime vastuseid oma küsimustele otse külaelanikelt.

Külla minekuks tuleb ju igati valmistuda. Planeerisimegi kogu laagritegevuse kültraditsioonidest lähtuvalt. Lapsed jagunesid nelja küla vahel ja igast telgist sai talu. Nii külad kui talud kandsid vormsirootsikeelseid nimesid. Vormsirootsikeele peamisi sõnu ja väljendeid tuli tundma õppida ja kasutada kogu laagri vältel. Abiks oli peamise sõnavara ja väljenditega meie endi koostatud väike vormsirootsi-estli sõnastik. Täname siinkohal Toivo Tomingat, kes vormsirootsi sõnavara oma kogumikes „Vormsi Veri“ meile kõigile eesti keeles kättesaadavaks on teinud.

Kõik lapsed said laagri ajaks küla- ja talueluga seotud ametid (nt. külavanem, külavanema parem käsi/külakell, lökkemeistrid, heakorrapidajad, vorstilõikajad ehk toidu jagajad). Iga küla ühistööna kujunes Vormsi peremärkide eeskujul külamärk, mis ühiselt laagrilipule trükiti.

Ja ega lihtsalt laagrisse tulemine veel laagriliseks tee! Selleks on meil alati rida katsumusi, mille läbides alles tõeliseks laagriliseks tunnustatakse. Sel korral tuli meile appi Liina Jutt Hosbyst, kes Eesti Kaitseväe veoautoga meid Norrby randa ja tagasi laagriplatsile sõidutas, et läbi mere võtta suund Väike-Tjukale. Mis sealt edasi sai, jääb vaid asjaosaliste teada...

Külakostiks ja kingituseks õppisime käsikivil jahvatama teravilja ja segama kokku kamajahu, millest valmistasime bollar'eid ehk rootsi suupistepallikesi, kogusime väekaid teetaimi ning meisterdasime puust pesulõkse ja rahvapäraseid pisipille, punusime põimepaelu ja voltisime kinkekarpe.

Külastasime vormsirootslase Jonne ja Olger Berggreni Mangese talu Norrbys ja Harri Rosenbladi Nimase talu Dibys. Saime teada küla, talude ja pere ajaloo ning tänapäeva kohta. Detailsemalt kuulsime mesindusest ja kalapüügist. Külades võeti meid suurepäraselt vastu ja koosveedetud aeg oli väga sisukas! Suur tänu, Reet, Olger ja Jonne ning Harri!

Läbi laagri päevade valmistusime meie ühiseks pidulikuks neljapäevaõhtuks, mil ootasime ise külla saare inimesi ja lapsevanemaid. Appi tulid pärimusmuusikud ja nii õppisid tüdrukud Annika Mändmaa ja poisid Kulno Malva juhendamisel pärimuslaule ja tutvusid pärimusmuusikaga. Õpetaja Annika Adamsi juhendamisel õpiti pärimustantsu. Lisaks oli iga küla ülesanne lavastada Vormsi-teemaline lühietendus küladest kuuldu põhjal ning kaasata etendusse kõik külaliikmed. Need lavastused osutusid niivõrd meeleolukateks ja nutikalt lahendatuteks! Kõik õpitu

vormus rõõmsaks ja ilusaks kontsertõhtuks ehk külapeoks Vormsi Talumuuseumi õuel, kuhu õhtuks oli kogunenud suur hulk laagriliste peresid ja teisi saare elanikke.

2021. aastal plaanime oma kultuurilaagri traditsiooni jätkata ja loomisel on „Läki külla 3“, et tutvuda ikka rohkemate saare küladega (Borrby, Hullo ja Håkabackan).

Laagritegevuse olulise osana jätkame ka spetsiaalselt lastelaagri õppetegevuseks loodud vormsirootsieesti sõnastiku kasutamist, mida vastavalt laagri fookustemale täiendada püüame. Peame oluliseks ka iseseisvat, looduses ja kogukonnas toimetulekut ning seetõttu on ööbimine telkides ja laagri tegevused matkivad külaelu (laagriplats on jaotatud neljaks suureks külaks, iga telk on talu, külas on traditsioonilised ametikandjad jms). Laagri tegevuse protsessis või tulemusena soovime alati panustada kohaliku kultuuri tutvustamisele. On nendeks siis aastaringne näitus, avatud kontsert või töötuba,

õppematerjal koostöök kohaliku kooliga või ka talgutööd mõne objekti korrastamiseks.

Lõpetuseks saame laagri korraldajatena vaid rõõmustada, sest kõik aastad ja päevad särasilmsete ja igati vaprate noorte kodupaiga kultuuriuurijate seltsis loovad kirjeldamatult üleva tunde pikaks ajaks. Vormsi kultuur on nii rikas ja kihiline, et leiame igaks laagriks sellest varamust alati midagi uut. Soovime väga, et meie laagrilistest kasvavad teadlikud ja tundlikud pärandiga toimetajad. Täname kõiki Vormsi inimesi, kes on oma südameasjaks võtnud süveneda, säilitada ja jagada Vormsi pärandkultuuri! Nii on meil mida uurida ja omakorda edasi pärandada.

Kultuurilaagri toimikond tänab kõiki, kes meie tegevust toetasid hea sõna ja omapoolse abiga!

Lisaks täname finantsilise toetuse eest: Vormsi Vallavalitsus, Eesti Kultuurkapital, Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus, Saarte Pärimuskultuur.

Laagriliseks saamise katse – moodustada päikerist

Foto: Kristina Rajando

Berättelser från Kors socken

Annika Laats

Fagerström, Rodelström, Wiekström, Nordström, Benström, Sjöström, Grönbaum, Lingrön och Engrön. Sådana efternamn bar barn som skulle konfirmeras i Kors församling ännu för ungefär hundra år sedan. Naturligtvis satt det bredvid dem framför altaret även någon Sepp, Roos, Aavik, Tammert eller Wanamölder. De flesta hade efternamn av tyskt ursprung, för det var ännu flera decennier innan – av namn drog igång på 1930-talet. Traktens baltyskar, till exempel familjerna von Ramm och von Mohrenschildt, fick konfirmandundervisning här som en liten grupp för sig. Liksom Kors kyrka var helgedom för människor med tre olika modersmål, var det även ungdomar med tre i viss mån olika kulturbakgrund som fick konfirmandundervisning och andlig bildning i Aru prästgård.

Märkligt nog undervisades barnen vid sekelskiftet mellan 1800- och 1900-talet på ett fjärde språk – det enda officiella språket i Kejsardömet Ryssland, alltså ryska. Det enda ämne som barnen fick undervisas på modersmålet i var religion. Det verkar som om till och med kronans tjänstemän (estn. *kroonuametnikud*) på den tiden i alla fall förstod att det nästan är lika svårt för en människa att be på ett främmande språk som att gråta eller drömma på ett främmande språk. Det estniska ordet *kroonu* är dock inte alls av ryskt ursprung, utan har kommit in via svenskan. Enligt etymologordboken kommer *kroonu* av svenskans *krona* och lånades in till estniskan från kyrkotexter från 1700-talet, först i formen *kruunu*. U:et i slutet härrör från en svensk böjningsändelse.

Även på det minnesmonument över Frihetskriget som vid Kors kyrka står det rader med namn på män som kom från Vippal och Korkis och som sannolikt talade svenska hemma.

Det minnesmonument över Frihetskriget som finns i Kors församling är speciellt. De monument som borde ha överlevt förstörelsen under sovjettiden går att räkna på ena handens fingrar, och då blir det ändå fingrar över. De som dock förstördes är ett par hundra till antalet. Monumentet i Kors församling stod dock på sin plats – omvuxet av snår, med de graveerade namnen nednötta och oläsliga – och det verkar som om det här inte ska ha funnits någon som rapporterade till sovjetmakten om det.

På monumentets västra sida står namnen på åtta av dem som stupade i Frihetskriget, och de har redan en tid varit klart läsliga (se bild). På monumentets baksida står dock namnen på dem som inte fick möjlighet att strida för sitt fosterlands frihet. De miste livet redan under åren 1914–1918 – i ett krig som 1924, när monumentet restes, helt enkelt kallades Världskriget. Då kunde man ju inte ens i sin värsta mardröm föreställa sig, att världskrigen snart skulle behöva numreras.

På monumentets överdel står namnet på 30 soldater som stupade i Världskriget. Ytterligare 24 namn står tätt på monumentets underdel. Ovanför dem står en överskrift som betyder *Under Världskriget spårlöst försvunna soldater*. Det är hemskt att dessa unga män, som på intet sätt medverkade till att de

Minnesmonumentet i Kors församling

inte fick kriga och dö för Estlands frihet, nu helt har fallit i glömska. Det är också svårt att tyda dessa namn på monumentet. Tyvärr har det än i dag inte gått att hitta namnlistor från tiden då monumentet restes. Till stor hjälp är ett nyligen upphittat foto, som inom de närmaste åren förhoppningsvis bidrar till att återställa monumentet helt.

Kommer kanske några av er som läser dessa rader från Kors socken och kan hjälpa till? Hittar kanske någon en släktings namn bland fotona och på listan? Har kanske någon en ledtråd som gör att vi får veta mera om dessa män?

Även Sällskapet för Frihetskrigets Historia har bett om vår hjälp. Det håller på att sammanställas ett album över dem som stupade i kriget, men till detta behövs foton på och begravningsuppgifter för de stupade. Om ni kan vara till hjälp för att bevara minnet av dessa män, ta då kontakt via mejl risti@eelk.ee eller på telefon (+372) 55649256. Även den som inte har några foton eller uppgifter är välkommen att ta kontakt, för det är bra att hålla kontakten! Den här tiden, när vi bör hålla oss ifrån varandra, gör att vi får känna ännu större glädje inför de möten vi har framför oss. Vi ses

Risti kihelkonna lood

Annika Laats

Fagerström, Rodelström, Wiekström, Nordström, Benström, Sjöström, Grönbaum, Lingrön ja Engrön. Selliseid perekonnanimesid kandisid Risti koguduse leerilapsed veel sadakond aastat tagasi. Muidugi seisid altari ees nende kõrval ka Sepp ja Roos, Aavik, Tammert ja Wanamölder. Kõige enam oli saksa tüvedega perekonnanimesid, sest 1930. aastate keskpaigas hoogsalt käivitunud nimede eestistamise kampaaniani oli veel mitukümme aastat aega. Omaette väikeste rühmadena said leeriõpetust siinsed baltisakslased, näiteks von Rammid ja von Mohrenschildtid. Nii nagu Risti kirik oli pühakojaks kolme erineva emakeelega inimestele, said ka siinses Aru pastoraadis ehk kirikumõisas leeriõpetust ja hingeharidust kolme mõneti erineva kultuuritaustaga noored.

On kummaline mõelda, et kooliõpetust said lapsed 19.–20. sajandi vahetusel sootuks neljandas keeles – Venemaa Keisririigi ainsas ametlikus keeles ehk vene keeles. Ainus õppeaine, mida tohtis anda laste emakeeles, oli usuõpetus. Tundub, et nii palju said isegi tollased kroonametnikud aru, et võõras keeles palvetamine on inimesele pea sama võimatu kui võõrkeeles nutmine või unenäo nägemine. Sõna „kroonu” pole aga sugugi vene päritolu, vaid meieni jõudnud ikka selle sama rootsi keele vahendusel. Nii ütleb Eesti etümoloogiasõnaraamat, et sõna „kroonu” – rootsikeelne *krona* – tuli siinkandis kasutusele laenuuna 18. sajandi kirjalikest tekstidest ning oli esialgu kasutusel kujul *kruunu*. Sõna lõpus olev *u* on pärit rootsi käändevormist.

Ka Risti kiriku juures oleval Vabadussõja mälestussambal on jäädvustatud ridamisi Vihterpalu ja Kurkse kandi meeste nimesid, kelle koduseks keeleks oli toona tõenäoliselt rootsi keel.

Risti Vabadussõja mälestussammas on eriline. Neid sambaid, mis oleksid puutumata üle elanud Nõukogude aja laastamistö, on kogu Eestis napilt ühe käe sõrmede jagu – sõrmi jääb veel ülegi. Neid, mis purustati, on see-eest paarsada. Risti sammas seisib aga oma koha peal – võssakasvanuna, kivisse graveeritud nimed kulunud ja loetamatud – ning tundub, et siinkandis polnud kurja keelt, mis oleks läinud punavõimule sellest ette kandma.

Samba lääneküljele on kantud kaheksa Vabadussõjas langenu nimesid, mis on juba mõnda aega selgelt loetavad (vt. foto).

Samba tagaküljel on aga nende nimesid, kel ei antud võimalust võidelda oma kodumaa vabaduse eest. Nemad kaotasid elu juba aastatel 1914–1918 – sõjas, mida samba rajamise aegu, 1924. aastal, nimetati lihtsalt Ilmasõjaks. Tollal ei osatud ju veel halvimaski unenäos aimata, et peatselt vajavad ilmasõjad nummerdamist.

Samba ülaosale on kantud 30 Ilmasõjas langenud sõduri nimesid. Veel 24 nime on kantud tihedalt samba allosa. Nende kohal seisab kiri: „Ilmasõjas teadmata kadunud sõdurid.” On olnud kurb vaadata, et need noored mehed, kes polnud sugugi süüdi selles, et nad ei saanud sõdida ja surra Eesti vabaduse eest, on nüüdseks täielikult unustusse vajunud. Nende nimesid on sambalt raske väljagi lugeda. Paraku ei ole

Vabadussamba tagakülj

tänaseni õnnestunud leida samba valmimise aegseid nimekirju. Suureks abiks on äsja leitud vana foto, mis aitab lähiaastatel samba loodetavasti täielikult taastada.

Ehk on nende ridade lugejate seas Risti kihelkonnast pärit inimesi, kes oskaks aidata? Ehk leiab keegi juuresolevaid fotosid ja nimekirja uurides oma sugulase nime? Ehk on kellelgi mõni niidiots, mis aitab neist meestest rohkem teada saada?

Meie abi on palunud ka Vabadussõja Ajaloo Selts. Koostamisel on Vabadussõjas langenute album, selleks vajatakse aga langenute fotosid ja nende matmiseandmeid. Kui saate nende meeste mälestuse jäädvustamisel abiks olla, võtke palun ühendust risti@eelk.ee või telefonil 55649256.

Ühendust võib julgesti võtta seegi, kel fotosid ega andmeid pole, sest ühendust pidada on hea! See praegune aeg, kui meil tuleb üksteisest eemal hoida, laseb meil eelseisvatest kohtumistest senisest veelgi enam rõõmu tunda.

Kohtumiseni Ristil!

Fortsättning från sid. 3

av Viimsi kommun höll man där redan på att utarbeta ett utvecklingsprogram, som än i dag inte är helt färdigt. En utvecklingsplan för Ormsö fastslogs 2019. 2020 träffade man åter grupperna på Rågöarna och Runö och i Nuckö dessutom med grupperna på Ormsö och i Vippal. Särskilda överläggningar med kulturförvaltningen har hållits två gånger och genom dessa träffar har det utvecklats en kärngrupp, som vid två tillfällen har diskuterat stegen framåt. I början av detta år hann vi mellan två virusvägor träffa Dagö-gruppen, medan ett möte med gruppen i Sverige på grund av virusbekämpande åtgärder har satts i vänteläge. Spridningen av coronavirus har varit en av orsakerna som har stått i vägen för att strategin ska kunna bli helt färdig, men samtidigt har ingen någonsin velat utarbeta ett dokument, som för oss in på de vägar vi har gått efter under det senaste decenniet, för, som ovan nämnts, skulle det inte göra det möjligt att utföra alla uppgifter som åligger kulturförvaltningen.

I strategin för åren 2013–2017 formulerades ännu inget behov av något gemensamt kulturområde, för de olika bygderna samarbetar inte och helhetsbilden av gruppen är splittrad.

Kulturförvaltningens strategi är ännu inte färdig, men med ny blick på sin verksamhet och genom att följa de råd den fått har kulturförvaltningen tagit sina första steg:

1) Det kommer inte att avsättas medel till projektstöd i kulturförvaltningens budget, detta för att minska bördan för kulturförvaltningens egen projektledning, undvika konkurrens med kulturföreningar i samma ansökningsfonder och leda fokus på kulturföreningarna till pågående projekt samt underlätta skapandet av samarbetsprojekt.

2) Vi har börjat komplettera den information som finns om estlandssvensk historia på kommunernas hemsidor. En del webbsidor är iordninggjorda och en del håller på att göras i ordning.

3) Det har sammankallats en kärngrupp, som ska bereda vägen för att hitta en berättelse/ett narrativ som tilltalar målgrupperna och förbereda en estlandssvensk kulturväg. Båda är viktiga steg vid skapandet av ett gemensamt kulturområde.

4) Ett långsiktigt projekt för undervisning i svenska för grupperna på öarna och på fastlandet. Det har slutits ett treårigt samarbetsprojekt med Tallinns Universitet om att för fortsättningsstuderande skapa ett interaktivt studiematerial, som stödjer sig på historier inspirerade av estlandssvensk kultur. Och pilotprojektet för svenskstudier på öarna och i Tallinn fortsätter. Båda projekten drivs under ledning av Eva-Tiina Pölluste.

5) Med Creativity Lab OÜ:s hjälp har Stiftelsen Läänemaas utvecklingsplan för den kommande perioden (på turismområdet) fått innehåll.

Du kan läsa mer om strategin på webbplatsen www.rannarootslased.ee.

Alliklepas asuval valla infotahvil tutvustatakse Vihterpalu rootslasi. Kuna tahvil kirjeldatakse kõiki piirkonna külasid, ei ole selle pealkiri „Alliklepa küla“ päris täpne.

Elna Siimberg tunneb heameelt, et teave Vihterpalu rootsi asustusest on lõpuks üleval.

Foto: Elna Siimberg

Lk .3 jätk.

sest Viimsi valla eestvedamisel koostati juba arengukava, mis tänaseks ei ole täiesti valminud. Vormsi arengukava kinnitati aastal 2019. 2020. aastal kohtuti uuesti Pakri, Ruhnu ja Noarootsi kogukondadega ning neile lisaks ka Vormsi ja Vihterpalu kogukonnaga. Eraldi arutelud on toimunud kultuuriomavalitsusega kahel korral ja nendest kohtumistest on välja kasvanud väike aktiivgrupp, kes on arutanud kahel korral edasisi samme. Selle aasta alguses jõudsimme kahe viiruslaine vahel kohtuda Hiiumaa kogukonnaga ning ootele on jäänud kohtumine kogukonnaga Rootsisi viiruse tõkestamiseks seatud meetmetest tulenevalt. Koroonaviiruse levik on olnud üks põhjuseid, mis on takistanud strateegia lõplikku valmimist, kuid samas ei ole algusest peale olnud sooviks koostada dokumenti, mis meid viib samadele radadele, mida mööda viimasel kümnendil oleme käinud, sest nagu

eelpool mainitud ei võimaldaks see täita kõiki ülesandeid, mida kultuuriomavalitsusel tuleks täita.

Strateegia aastateks 2013–2017 ei sõnastatud veel vajadust ühise kultuuriruumi järele, sest eri piirkonnad ei tee koostööd ja kogu üldpilt kogukonnast on killustunud.

Kultuuriomavalitsuse strateegia ei ole veel valmis, kuid enda tegevust uue pilguga vaadates ja järgides saadud nõuandeid on kultuuriomavalitsus astunud esimesed sammud:

1) Kultuuriomavalitsuse eelarvest ei eraldata projektitoetusi, et vähendada koormust kultuuriomavalitsuse enda projektijuhtimiselt, vältida konkureerimist kultuuriühingutega samades taotlusfondides ja viia fookus kultuuriühingute juures toimuvatele projektidele ning soodustada koostööprojektide loomist.

2) Oleme asunud täiendama kohalike omavalitsuste kodulehte-

del olevat infot rannarootsi ajaloo kohta. Osa veebilehti on korrastatud ja osa korrastamisel.

3) Kutsuti kokku aktiivgrupp, et valmistada ette samme leidmaks sihtgrupe kõnetav lugu/narratiiv ja valmistamaks ette rannarootsi kultuuritee, mis mõlemad on olulised sammud ühise kultuuriruumi loomisel.

4) Pikaajaline rootsi keeleõppe projekt saarte kogukondadele ja mandriosal. Sõlmitud on kolmeaastane koostööprojekt Tallinna Ülikooliga, et luua interaktiivne õppematerjal edasijõudnutele, mis toetub rannarootsi kultuurist inspireeritud lugudele. Ja jätkub rootsi keeleõppe pilootprojekt saartel ja Tallinnas. Mõlemad projektid toimuvad Eva-Tiina Põlluste eestvedamisel.

5) Creativity Lab OÜ abil on antud sisend Sihtasutus Läänemaa (turismivaldkond) järgmise perioodi arengukavasse.

Strateegiast lähemalt vt. www.rannarootslased.ee.

S:t Mikaelsskyrkan
Rüütli 9
10130 Tallinn

06.06 kl 12. Marie besökelsedag firas i Nargö S:ta Maria kapell. / Maarja külaskäigu püha jumalateenistus Naissaare Püha Maarja kabelis.

27.06. Kyrkodag på Lilla Rågö. / Väike-Pakri kirikupäev.

11.07 kl 12. Mässa och kyrkogårdsgudstjänst på Nargö. / Jumalateenistus ja surnuaiapäha Naissaarel.

28.–29.07. Olofsfirande på Ormsö. / Olavipäevad Vormsil.

15.08 kl 12. Marie insomnande mässa i Nargö S:ta Maria kapell. / Maarja uinumise püha jumalateenistus Naissaare Püha Maarja kabelis.

08.09 kl 12. Marie födelse mässa i Nargö S:ta Maria kapell. / Maarja sündimise püha jumalateenistus Naissaare Püha Maarja kabelis.

På grund av pandemien så är programmet för övrigt oklart så även öppettider i kyrkan under sommaren. För mer information om vårt program och öppettider, gå till vår hemsida, www.stmikael.ee

Pandeemia tõttu on kiriku ürituste kava ja suvised lahtiolekuajad veel lahtised. Ürituste kava ja lahtiolekuajade kohta vt. lähemalt meie kodulehelt www.stmikael.ee.

Jubilarer juli – december 2021

Juubilarid juuli – detsember 2021

60

Annika Lilja 21.08.21
Lars Johan Rönnerberg 29.10.21

65

Ülo Kalm 19.09.21
Maire Sander 03.11.21

70

Lars-Göran Bäckman 19.07.21
Aili Umda 28.08.21
Anne Maasik 04.09.21
Elna Siimberg 07.09.21
Ain Streng 22.09.21
Bo Göte Stenholm 29.10.21
Rein Pellmas 23.12.21

75

Rüüd Kamarik 09.10.21

80

Maie-Amalie Salu 12.08.21
Bengt Allan Heyman 17.10.21
Uno Lillevars 17.10.21
Nils Olof Sjölund 26.10.21

85

Silvi-Astrid Mickelin 07.07.21
Gundel Rosine Johansson 02.08.21
Linda Elin Lundeberg 15.11.21
Katarina Eleonore Marie Engelhardt 04.12.21
Heivi-Aime Rebane 07.12.21
Helje Aarsalu 11.12.21

90

Ragna Tamberg 04.07.21
Agnes Callenmark 15.09.21
Ernst-Manfrid Brandt 18.10.21
Einar Valfrid Mählberg 07.12.21

95

Erling Bo Schönberg 17.04.21

*Vi gratulerar alla födelsedagsbarn!
Õnnitleme sünnipäevalapsi!*

*Våren är här
med alla under-
bara blommor!
Blåsippa från
Rosleps kapell
och vitsippa
från Höbring.*

Returadress i Sverige:

Svenska Odlingens Vänner, SOV
Wallingatan 32-34 5tr
111 24 Stockholm

Tagastusaadress Eestis:

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
Rüütli 9
10130 Tallinn

Aibolands museums program 2021 Rannarootsi muuseumi sündmused 2021

08 maj kl 12. Jääräime päev / Fiskdag – rökt strömming.

05 juni kl 11–15. Vanasadama turg ja suitsutame tuulekala / Gamla hamnens marknad, rökt fisk – näbbgädda.

18 juni kl 19. Pärimusmuusika kontsert muuseumi õuel - Ruhnu saare lood ja laulud. Piletiga. / Folkmusikkonsert och kafé med Runö sånger på museets gård. Biljett fordras.

07 augusti. Merepäevad koostöös Noarootsi osavallaga, Vanasadama turg ja suitsutame kala. / Havets dagar – Nuckö delkommun och museets gemensam projekt. Gamla hamnens marknad, rökt fisk.

13 augusti. Laulupeolistele: simman ja rahvapidu muuseumi õuel. Hiiukandle muusika ja vaba lava. Toitlustamine. Kohvik / Fest för sång- och dansfestens deltagare. Kvällsmat. Talharpamusik. Kafé på museets gård.

14 augusti. Eestirootslaste IV Laulu- ja Tantsupidu Haapsalu Piiskoplinnuses/ Estlandssvenskarnas fjärde sång- och dansfest i Hapsals Biskopsborg.

20 augusti. Rannarootsi muuseumi esindus osaleb kalurite päeval Hara sadamas Noarootsis / Aibolands museums deltagande på Fiskarnas dag i Harga hamn i Nuckö.

27 november kl 12-15. Vanasadama jõuluturg / Gamla hamnens julmarknad.

29 nov-12 dec. Jõulumaa (eelregistreerimisega) / Julby och tomteverkstad. (föranmälan).

Välkomna! / Tere tulemast!